

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MEDLEMSBLAD FOR HISTORISK FORENING FOR ESPERGÆRDE OG OMEGN

NR 65
DEC.
2018

EGEBÆKKEN

Radisens historie

Foto: Jens Uldum ca 1957

For tiden opføres nye boliger på den grund, hvor Tilkøb Kommunekontor blev bygget i 1958. Tilbage på grunden ligger endnu den villa, der kaldes "Radisen" - og den bliver bevaret. Men villaen har en spændende historie - læs side 3.

Det kan du også læse om i dette nummer:

"Sally's" flugt fra Snekkersten i oktober 1943 - s. 20

Erindringer fra landliggerlivet 1943-52 - side 31

Historien om "Claythorpe" i Nyrup - side 46

Om nye vejnavne og bebyggelsesnavne

Med de mange nye byggerier der for tiden planlægges både i Espergærde og andre steder i kommunen, opstår der naturligvis også behov for nye vejnavne. Imidlertid har bygherrerne ofte et ønske om at kalde byggerierne noget, der kan sælge de nye huse. Hvis man følger disse ønsker, får vi ofte ahistoriske navne - navne, der intet har med stedet at gøre. Et eksempel er byggeriet på den gamle tekniske forvaltnings grund. Her ønsker bygherre, at bebyggelsen skal hedde "Egebæk Have". Egebækken ligger ikke i nærheden og en have er det jo heller ikke.

Derfor blev det faktisk for omkring 15 år siden vedtaget i Helsingør Byråd, at alle nye vejnavneforslag - efter at der var annonceret i dagspressen efter forslag fra borgerne - skulle til udtalelse ved Helsingør Kommunes Museer. Netop for at sikre, at det nye navn ikke var helt ude af trit med lokalsamfundet. Det er derfor ikke nogen ny idé, et byrådsmedlem for nylig kom med, om at man kan bede om borgerforslag og så få det vurderet af museet. Man kan blot finde den gamle vedtagelse frem fra glemslen.

Det er derimod ikke altid, at det ender godt alligevel. Ved vedtagelsen af et nyt vejnavn ved det nye plejehjem i Stenstrup, har man været meget stolt over, at man fandt på navnet "Halfdan Rasmussens Vej". Man ville - naturligvis - hylde den afdøde digter, som imidlertid ikke havde noget med Stenstrup at gøre, men derimod boede i Saunte. Hvorfor man ikke blot kaldte vejen for det helt indlysende: Stenstrupvej, er fortsat en gåde.

Og når byrådsmedlemmet tillige foreslår, at man kan have et lager af vejnavneforslag, man kan bruge af - så bliver det farligt. Hvert vejnavn bør vurderes nøje i forhold til, hvor vejen er, om navnet er historisk korrekt, om den pågældende person overhovedet har været på lokaliteten, eller om navnet kan formidle kulturhistorie.

Der er i tidens løb blevet givet mange nye vejnavne, der er helt ude af trit med virkeligheden, som ingen relevans har og som ikke pirrer nysgerrigheden. Vi har mange eksempler, f.eks. alle "smykkestensvejene" i Tibberup. Hverken rubin, opal eller safir har noget som helst med stedet at gøre. Det har heller ikke de fleste af navnene, der ender på "-marken". Der har hverken været en blomstermark, eller en tulipanmark, og der har heller ikke været en mark, der kaldtes Søndermarken.

Så selvom det er sympatisk, at alle kan komme med forslag, så henstilles det til byrådets medlemmer, at lytte intenst til museernes anbefaling før vedtagelse af et kommende nyt vejnavn.

/KD

"Radisen" gennem tiderne

For nylig blev Tikøb Kommunes gamle kommunekontor revet ned. Men en enkelt villa har ikke veget for bulldozerne. Det er den røde villa, hvis navn egentlig var "Esperhus", men som i folkemunde kaldes "Radisen". Her er fortællingen om villaens omskiftende historie.

Af Kjeld Damgaard

Selvom Espergærde var et fiskerleje, så lå der oprindelig to små gårde oppe på kystskrænten – langs den vej, som i dag kaldes Gefionsbakken. Disse gårde var måske en rest af den lille landsby, der oprindelig kaldtes Esperød. Det står klart, at der fra begyndelsen var tale om to små samfund, nemlig hhv. Esperød og Espergærde – oprindelig kaldt Esperødgårde. Sammensmeltningen af de to bysamfund skete formodentlig i 1500-tallet – efter den tid forsvinder navnet "Esperød" i de skriftlige kilder, men overlever helt frem til nutiden i den lokale befolknings vokabularium (ordforråd).

Esperøds to tætliggende gårde ek-

sisterede helt frem til 1901, da de brændte. Inden da var der imidlertid allerede sket en del udstykninger, som man kan se af matrikelkortet fra 1903. Allerede i 1893 havde gårdejer Lars Jensen således solgt en temmelig stor byggegrund på et areal ved Mørdrupvejen. Grunden blev solgt for 5.687,50 kr. og overdraget til grosserer Johannes Ferdinand Fenger af København. Dermed havde gården stort set ikke mere jord – og Lars Jensen havde da også allerede slået sig på vognmandserhvervet i stedet.

Tømmerhandler Fenger

Johannes Ferdinand Fenger var født i 1847 i Slotsbjergby ved Slagelse. Han var gift med Engelke Lange f. 1850 i Viskinge. Fenger havde imidlertid opbygget en betydelig tømmerhandel i

Radisens arkitekt, Christian Brandstrup

Brandstrup var søn af skolelærer Lauritz Christian Frederik Michael Brandstrup og Johanne Christine Fenger. Han tog præliminæreksamen fra Sorø Akademi 1876, var elev på Teknisk Skole og blev tømrersvend 1880. Han blev optaget på Kunstakademiet i København i almindelig forberedelsesklasse oktober 1881 og tog afgangseksamen som arkitekt maj 1896. Især Martin Borch var en betydningsfuld lærer for Brandstrup, der i studietiden agerede konduktør for stadsarkitekt Ludvig Fenger ved bl.a. Hellig Kors Skole og ombygningen af Københavns civile Arresthus.

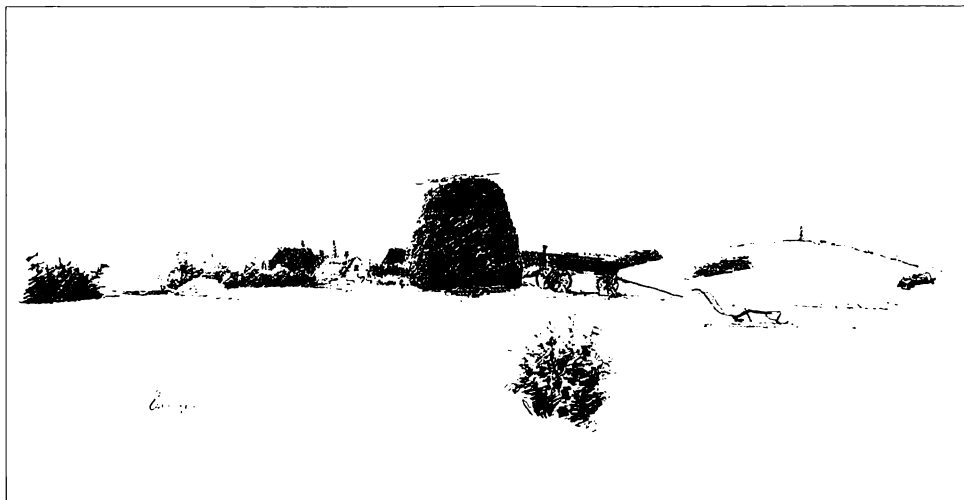

Han var tømrermester i Maribo 1885-91, ansat på Stadsarkitektens kontor i København fra 1901, afdelingsarkitekt sammesteds 1904-29, medlem af bestyrelsen for Teknisk Skole, Taastrup samt repræsentant i Taastrup for Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring.

Da han var embedsarkitekt, har Brandstrup ikke udført meget privat byggeri, men hans tjenesteboliger for DSB udført sammen med Holger Rasmussen, kan fremhæves som en klar og velproportioneret æstetisk materialisering af tidens Bedre Byggeskik-ideal.

Brandstrup udstillede på Raadhusudstillingen i København 1901, Charlottenborg Foraarsudstilling 1903 og Landsudstillingen i Aarhus 1909. I studietiden tog han som tømrersvend til Wien, Beograd, Istanbul, Luzern og Antwerpen i 1½ år; derefter London, Paris og 4 måneder i Italien 1897 og 3 måneder i Italien 1904. Dette blev bl.a. finansieret af Akademiets stipendium 1897, K.A. Larssens legat 1897 og 1904. Han var også repræsentant for Københavns Kommune ved udenlandske kongresser.

Han ægtede 7. november 1889 i Kerteminde Eline Johanne Kruise (27. juli 1863 i Slesvig by – 11. juli 1952), datter af adjunkt, senere godsforvalter på Lundsgaard Jørgen Hermann Kruise og Else Kirstine Erdmann Holst. Christian Brandstrup er begravet i Taastrup.

Carl Thomsen har i 1893 stået lige nord for Mørdrupvejen og tegnet landskabet mod østsydøst. Han kaldte blyantstegningen "Landskab med Halmstak, Espergærde 1893". Det er således Mørdrupvejen man ser i forgrunden. Bebyggelsen bag halmstakken er Espergærdes to små gårde samt tagene af nogle af de ældste villae i fiskerlejet. Det var på bakken til højre i billedet, at tømmerhandler Fenger lod sin nye villa bygge. (Kobberstikssamlingen, Statens Museum for Kunst)

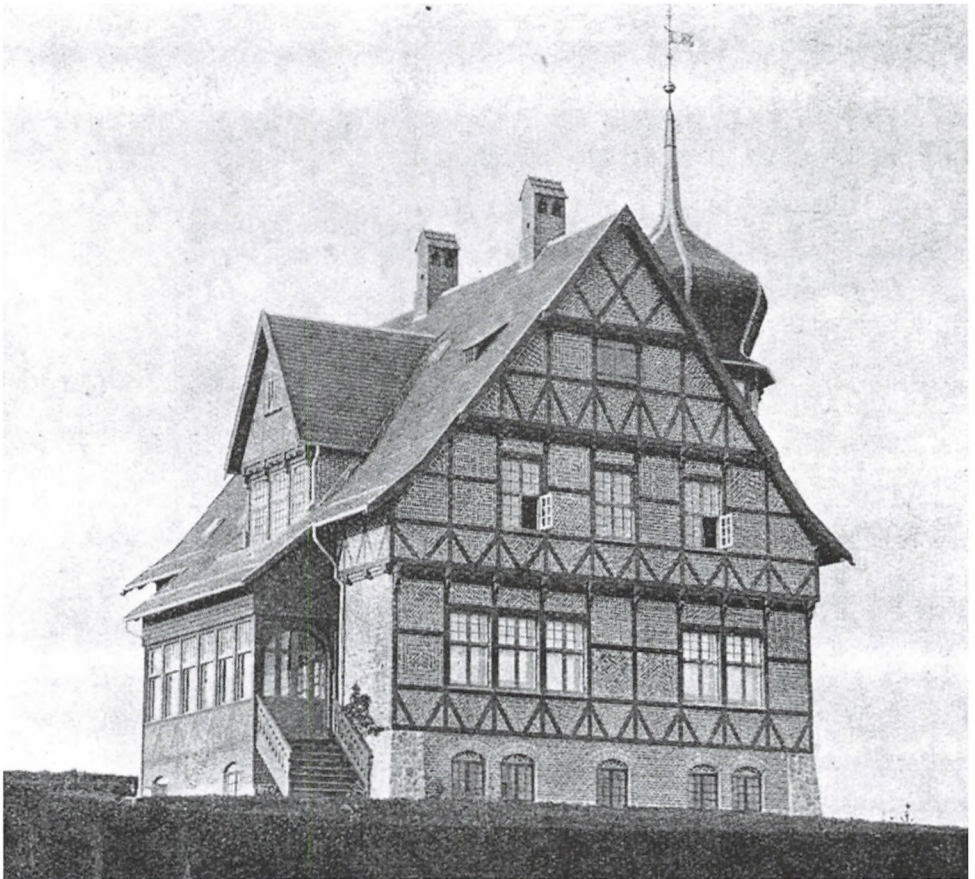
København. Den lå på Strandboulevarden 101 i København – og parrets bopæl var da også i København, sidst dog tæt ved firmaet på Strandboulevarden 27.

Fenger lod i 1896 bygge en imponerende villa på grundens øverste punkt. Som arkitekt havde han udpeget Christian Brandstrup, der senere blev embedsarkitekt. Blandt hans få private byggerier er dette måske et af de mest vellykkede. Huset blev opført af røde, håndstrøgne sten – hovedsageligt som mønstermurværk i bin-

dingsværk. Taget blev dækket med tynde svenske spån, som forinden oplægningen var kogt i finsk tjære. Det var en anerkendt fremgangsmåde på den tid.

Byggeriet af villa "Esperhus"

Arkitekt Christian Brandstrup byggede jo for en tømmerhandler, og han havde derfor den fornøjelse at få leveret de allerbedste materialer, der kunne tænkes. I bindingsværket er således til overgangstræ anvendt egetømmer, til de udskårne løsholter

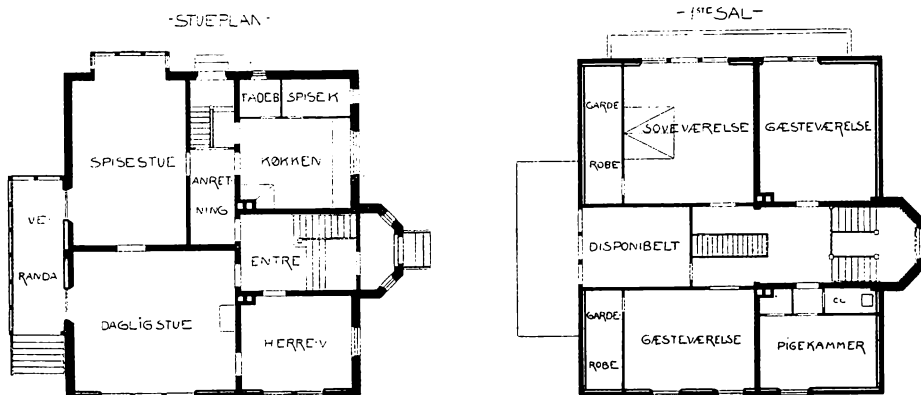
Villa "Esperhus" som den så ud kort efter opførelsen i 1896. Villaen har i alt 500 m² + en loftsetage.

er anvendt pitchpine og for alt øvrigt træværk anvendtes sydsvensk savskåret træ af bedste kvalitet.

Huset blev indrettet med i alt 10 værelser foruden et værelse til pigekammer. I kælderens indrettedes desuden en gartnerlejlighed. Håndvær-

kerne var ikke lokale, men derimod fra hhv. Hillerød og København. Mu-
rermester var således C. Svendsen og
tømrermester var C. Lange begge fra
Hillerød.

En enkelt detalje skal fremhæves
i denne forbindelse. Foruden den al-

mindelige bemaling af interiøret udførtes også en let og køn dekoration af landskabsmaler Carl Møller. Det var næppe en tilfældighed, da Carl Møller netop i de år opholdt sig i Espergærde hver sommer som landliger.

J. F. Fenger kaldte sin nye villa for "Esperhus". Villaen lå højt i landskabet, men var desuden forsynet med et tårn, hvorfra der var en flot udsigt i næsten alle retninger. Tårnet, hvis facon mindede om rodfrugten radise, førte imidlertid hurtigt til, at lokalbefolkningen i daglig tale omtalte ejendommen som "Radisen".

Fenger var imidlertid ikke meget for at uvedkommende skulle nærme sig "Torneroseslottet", så hele den store grund blev indhegnet af et højt plantekværk. Og så holdt han store hunde, som med kraftig gøen heller ikke indbød uvedkommende til at træde indenfor porten.

Juncker-Jensen køber en del af grunden

Fenger havde imidlertid købt et meget stort areal. Det strakte sig langs Mørdrupvej hele vejen fra nuværende Gefionsbakken og op til nuværende Kirsebærvej. Men i år 1900 solgte Fenger en stor del af grunden fra, nemlig hele den vestlige del. Fenger beholdt ca. en tredjedel af grunden. Han var i øvrigt en formuende mand. I 1916 angives hans formue til ca ½ mio. kroner, hvilket man med en vis usikkerhed kan omregne til omkring 20 mio. i 2018-kroner.

Ny ejer af den frasolgte del af grunden var den københavnske fotograf Sophus Juncker-Jensen, der boede på Nørrevoldgade 25 i København. Efterfølgende udstykkede Juncker-Jensen hele denne del af ejendommen, men boede ikke – som tidligere troet – på noget tidspunkt i Esperhus.

Motivet på dette håndkolorerede postkort fra omkring 1903 er Mørdrupvejen - her fejlagtig angivet til Jernbanevej - set fra hjørnet af Gefionsvej mod vest. Til venstre ses tydeligt det høje plankeværk, som omgav villa "Esperhus" grund.

Johannes Fenger døde imidlertid i 1918, og derfor blev indboet samme år bortsolgt ved en auktion, således som det fremgår af den gengivne annonce fra oktober 1918. Ejendommen blev det efterfølgende år solgt af enken, Engelke Fenger, til frøken Valborg Olivia Hansen. Hun boede allerede i Espergjærde, men ud over dette kendes intet til hendes baggrund.

Kaffegrosserer Rasmussen

Hun havde dog kun ejendommen ganske kort. Kun 8 måneder senere solgte hun til godsejer og kaffegrosserer Carl Jacob Rasmussen (f. 1876). Han havde i 1914 købt Flynderupgaard, men drev i det daglige sit kaffefirma i København. Han var således ikke landbrugsuddannet, men interesseret sig stærkt for landbruget, der dog blev passet af en bestyrer. Han om- og udbyggede også Flyn-

Transkription af annonce fra den Helsingør Dagblad den 4. oktober 1918:

Dødsboauktion i Espergærde.

Mandag den 7de Oktober Kl. 11 $\frac{1}{2}$,
afholdes Auktion over det **Grosserer**
J. F. Fengers Dødsbo tilhørende
herstabelige **Judbo m. v.**, paa **Boets**
Villa „Esperhus“ i Espergærde (Ind-
gang fra Birkealleen ved Mørdrupvejen).

Af Kataloget fremhæves: Et **Herre-
værelsemøblement** i mørk Egetræ, Dag-
ligstuemøbler med **Salonbord** (Severin
og Andreas Jensen), et **Klaver** (Hor-
nung & Møller), en **enkeltløbet Sø-
kikkert** med Stativ, **Spisestuemøblement**
med **Egetræs Buffet**, **Spisebord** med
7 Plader, 18 Stole, Kurvemøbler, **Senge**
og **Sengeklæder**, en **Træbesyma-
skine** (Bendix & Co.), **Servanter** med
Marmoropsatse, **Spisestel** til 24 Per-
soner, **Glas**, **Porcellæn**, **stort Røllenudstyr**,
Havebænke m. m.

Kataloger faas paa **Undertegnedes Kon-
tor** Lørdag den 5te ds. **Kredit i 6 Uger.**

Eftersyn: Søndag den 6te Oktober
Kl. 12—4 og Auktionsdagens **Formiddag.**
København, i Oktober 1918.

P. Fenger,
Sagfører, Cand. jur.
Vestergade 3.

*Dødsboauktion
i Espergærde
Mandag den 7de Oktober
Kl 11 $\frac{1}{2}$ afholdes Auktion
over Grosserer J. F. Fengers
Dødsbo tilhørende herskabe-
lige Villa "Esperhus" i Esper-
gærde (Indgang fra Birkeal-
leen ved Mørdrupvejen).
Af Kataloget fremhæves: Et
Herreværelsemøblement
i mørk Egetræ, Daglige-
stuemøbler med Salonbord
(Severin og Andreas Jensen)
et Klaver (Hornung & Møl-
ler), en enkeltløbet Søkikkert
med Stativ, Spisestuemøb-
lement med Egetræs Buffet,
Spisebord med 7 Plader,
18 Stole, Kurvemøbler,
Senge og Sengeklæder, en
Trædesymaskine (Bendix &
Co.) Servanter med Mar-
moropsatse, Spisestel til 24
Personer, Glas, Porcellæn,
stort Køkkenudstyr. Have-
bænke m. m.*

*Kataloger faas paa Under-
tegnedes Kontor Lørdag den
5te ds. Kredit i 6 Uger.
Eftersyn: Søndag den 6te
Oktober Kl 12-4 og Aukti-
onsdagens Formiddag.
København, i Oktober 1918
P. Fenger, Sagfører, Cand. jur.
Vestergade 3-*

Ella Anna Tillge-Rasmussen fotograferet sammen med sin mand Carl Jacob Rasmussen på Flynderupgaard omkring 1925.

derupgaard. Bl.a. moderniserede han hovedbygningen og byggede de nye store avlsbygninger nordøst for den oprindelige gård. Hans køb af Villa "Esperhus" i 1920 må derfor ses som et investeringsobjekt. I alt fald boede familien ikke på noget tidspunkt i villaen, der i stedet var udlejet til

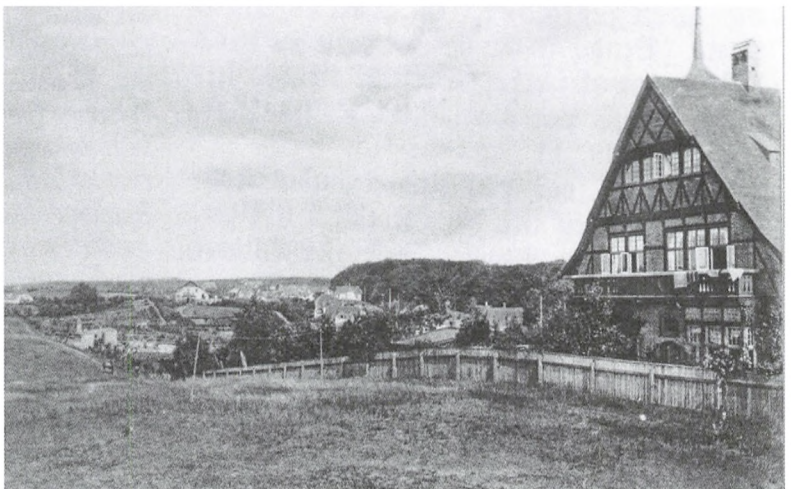
andre familier. Bl.a. ses en direktør Th. Dohm – muligvis identisk med manufakturhandler Thorvald Dohm, der havde forretning på Østergade i København.

Grosserer Rasmussen solgte atter villa "Esperhus" i 1924. Men det ser ud til, at den nye ejer, hotelejer Erik Chr. Larsen fra København, ikke var interesseret i ejendommen – måske var han kun stråmand (?). I alt fald købte han ejendommen for 54.000 og videresolgte den 1½ måned senere for 65.000 kr.

Særeje for Christine Jensen

Den nye ejer var ikke, som de fleste troede, Jens Christian Colding Jensen direktør for "Dampvaskeriet Øresund", men derimod hans hustru, Hansigne Christine Jensen (kaldet

"Radisen" fotograferet fra bagsiden omkring 1910. Igen ses plankeværket omkring grunden. Bemærk også hvor højt villaen ligger i landskabet.

Christine). Det ændrede dog ikke ved, at ægteparret boede i villaen, som endnu på den tid havde en meget stor have ud mod Mørdrupvejen.

"Dampvaskeriet Øresund" havde til huse på Badevej 4 i Helsingør – og bestod oprindelig også af en badeanstalt. Vaskeriet blev oprettet omkring århundredeskiftet og eksisterede under navnet "HD Vask og Rens" frem til omkring 1990.

Kommunalt køb trods protester

Familien Jensen beholdt ejendommen frem til 1952, da Tikøb Kommune overtog "Radisen", som den jo benævntes i daglig tale. Men det skete ikke uden sværdslag.

Allerede i 1951 blev det indgående drøftet blandt sognerådsmedlemmer og administrativt ansatte at flytte kommunekontoret og det tilknyttede alderdomshjem fra Tikøb til Espergærde. Forudsætningen var, at man kunne finde egnede lokaler på Sydkysten, og at de gamle bygninger i Tikøb skulle

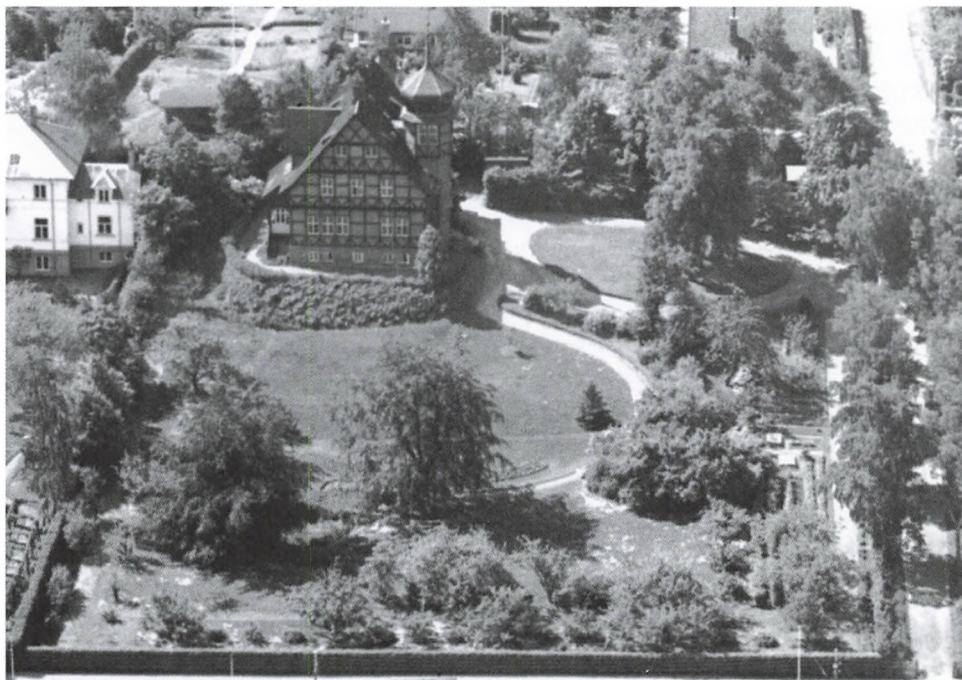

Sådan så ejendommen ud set fra luften i 1938.

sælges til andet offentligt formål.

Men da sagen kom offentligheden for øre, så kom der røre i andedammen. En gruppe initiativtagere greb til en underskriftindsamling mod idéen. De skrev bl.a.:

"Da man gennem Dagspressen og Sogneraadsmlemmer har bragt i Erfaring, at Sogneraadet agter at sælge den nuværende Administrati-

Endnu i 1949 kunne man opleve den smukke park, der omgav Radisen. Her ses villaen i retning fra Mørdrupvej, dengang kaldet Stationsvej.

"Radisen"s have var en lille park med blomsterbede, store græsplæner, små damme, store træer og blomstrende buske. Her er et glimt fra 1956.

I april 1954 flyttedes kommune-kontoret fra Tikøb til "Radisen" i Espergærde. Det var en flytning, hvor de ansatte selv var flytte-mænd - og skulle tage vare på deres egne møbler, dokumenter og arkiver. Det var til tider temmelig kaotisk, som det også fremgår af dette foto fra indflytningen.

onsbygning og Alderdomshjem m.m. i Tikøb, protesterer undertegnede Borgere i Tikøb Kommune kraftigt herimod, da man mener, at et saa stort Projekt, som vil paaføre Kommunen, og derigennem Skatteyderne, forøgede Udgifter, bør behandles for aabent Tæppe, og yderligere finder man, at den nuværende Administrationsbygning og Brandstation bør bibeholdes paa et centralt Sted, som det nuværende. Med hensyn til Alderdomshjem finder man det rimeligt at saadanne, foruden det nuværende

i Tikøb, indrettes saavel paa Nordkysten som paa Sydkysten, naar Tran-gen er derfor, og Udgifterne iøvrigt holdes indenfor økonomisk forsvarlige Rammer".

Med hensyn til det nævnte alderdomshjem, fik man i samme tidsrum mulighed for at købe "Strandhøj" og lade denne indrette til nyt alderdomshjem.

Men initiativtagerne var ikke alene om deres protest. 2.250 beboere skrev under på en protest mod at flytte kommunekontoret – det var

Her er det fuldmægtig Niels Toft Nielsen, der er i gang med at sikre sig at en arkivkasse bliver båret sikkert fra lastbilen ind i de nye lokaler i Radisen.

næsten halvdelen af de vælgere, som normalt afgav deres stemme ved et kommunevalg.

Flytningen af kommunekontoret var med andre ord ikke en folkesag – hvis man så bort fra lige præcis befolkningen i Espergærde, som selvfølgelig mente, at det var en god idé.

Det nye kommunekontor

Men købet skete alligevel – og 1½ år efter i flyttedes kommunekontoret fra Tikøb til "Radisen" i Espergærde. Selve flytningen foregik i det tidlige forår 1954. Vognmand Lars Hansen, Espergærde blev engageret til at flytte, men det hele blev organiseret således, at det var den enkelte medarbejder, der havde ansvaret for sine egne ting. Det betød i praksis, at alle

ansatte deltog i flytningen. Alle var med til at slæbe skuffer og kasser ud i lastbilen i Tikøb og ned fra lastbilen ved den nye - midlertidige - administrationsbygning i Espergærde. Man kunne altså den dag opleve medarbejdere med en skuffe med kartotekskort eller lignende på vej op ad trappen til Radisen. Selve skabet eller skrivebordet var derimod ofte skilt ad - og derfor lignede hele indflytningen en stor rodebutik, med adskilte skabe og skriveborde spredt ud på jorden.

Men det hele kunne ikke være i "Radisen", så kommunen måtte leje en villa på Tikøbvej 4, som igennem de næste fire år kom til at rumme Teknisk Kontor eller som man senere kaldte det: Teknisk Forvaltning. Det gav anledning til nogle problemer, at

have to adskilte kontorer, men det løstes med mange daglige vandringer frem og tilbage mellem de to kontorbygninger.

Egentlig var det hele gået alt for hurtigt. Efter salget af ejendommen i Tikøb skulle kommunen ikke bare skaffe nye administrationslokaler, men også nyt plejehjem og en ny brandstation.

Plejehjemmet lykkedes det som nævnt at skaffe ved at tage imod et tilbud om at overtage Strandhøj. En ny brandstation blev bygget i Tikøb - men en ny administrationsbygning var ikke sådan at skaffe. Cirka 20 år tidligere havde Tikøb Kommune takket nej til at overtage Søbækgaards hovedbygning i Mørdrup m.h.p. indretning til nyt "rådhus". Denne bygning var i mellemtiden overtaget af Københavns Kommune. Og andre bygninger af passende størrelse var ikke lige ved hånden - så man måtte tage til takke med "Radisen".

Forholdene i "Radisen"

Det var således ikke helt nemt at få placeret alle kommunens arkivalier, dokumenter og papirer i en tidligere villa. Der manglede bl.a. skabs- og reolplads - og alle forhåndenværende rum og steder blev taget i brug til opbevaring. Det var derfor helt almindeligt, at man på gangene kunne høre følgende replikskifte:

- *Hvor er sagen fra Skibstrup henne?*

- *Prøv at kigge i badekarret!*

Det gav også anledning til undren og morskab, at når nogen spurgte efter socialkontoret,

så var svaret:

- *De skal hen om hjørnet og ned i kælderen!*

Sagen var nemlig, at socialkontoret havde til huse i kælderen, og årsagen til morskaben var, at revyskuespilleren Osvald Helmuth netop på den tid sang en meget populær vise omhandlende et værtshus og med omkvædet: "*Henne om hjørnet og nede i kælderen*".

Knud Thomsens indvielsestale

Ved indvielsen af den nye administrationsbygning i 1958 talte kontorchef Knud Thomsen om forholdene som de indtil da havde været i "Radisen", og sagde bl.a.:

- *Det sted, hvor vi nu befinder os, var engang en del af den store have til rigmandsvillaen oppe på højen. Med sin blodbøg, der bredte sin store krone over åkandedammen, må stedet for den forbipasserende have lignet et eventyrslot. Men for den prosaiske kontormand, der tilbragte næsten fem år i kælderen på villaens nordside, hvor man aldrig så en solstråle, og hvor det var nødvendigt at brænde lys og fyre i kakkelovn hver*

Udsigt fra "Radisen" mod øst. Den store bygning er det daværende hotel "Gefion", der blev nedrevet i 1960. Billedet er fra 1956.

Et luftfoto fra omkring 1962 viser "Radisen" med det store nye administrationskontor foran - Tikøb Kommunes hovedsæde frem til 1970. Den lille bygning til højre i billedet var Sognerådssalen, der i 1958 afløste "Radisens" loftslokale.

dag, sommer og vinter, og for kollegaen, der sad tre etager højere oppe i et lille tagkammer, hvor kakkelovnen til sidst blev fjernet af frygt for kulstofgiftning - hos dem var det så som så med eventyrstemningen.

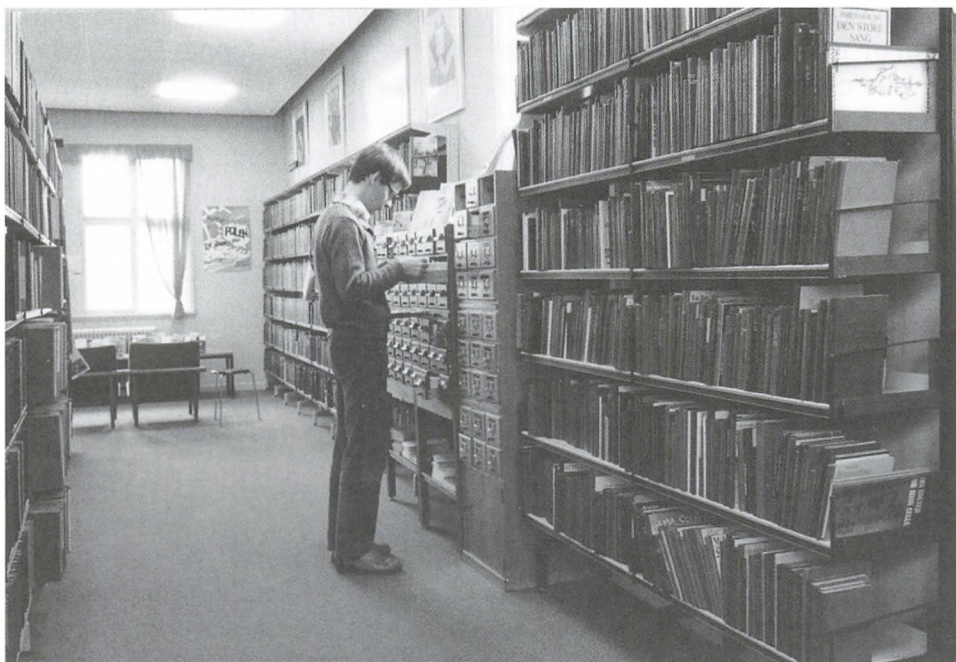
De sendte i stedet en venlig tanke til deres historiske lidelsesfæller i Kronborgs kasematter og de venezianske blykamre!

Heller ikke sognerådet havde haft særligt gode forhold i de 4 år, kommunen havde "boet" i "Radisen". I de første måneder efter flytningen

fra Tikøb, blev sognerådsmøderne holdt på Espergærde Skole. Derefter flyttede man ind i "Radisens" øverste etage - i et rum, der var ret uegnet til formålet.

Det nye kommunekontor

Det var derfor et stort fremskridt, da det nye kommunekontors første del - sognerådssalen - blev taget i brug 1. april 1958. Dermed blev den gamle sognerådssal ledig, og her flyttede så den tekniske forvaltning ind - de var nemlig blevet sagt op i deres hidtidige

Et glimt af biblioteket i Radisen omkring 1980. Pladsen var meget trang.

lejemål på Tikøbvej. Den nyudnævnte kommuneingeniør Chr. Steen Petersen udtalte, *at det trods alt var en forbedring og at - indtil vi kan tage den nye bygning i besiddelse, må vi være glade for "Radisen"* - og sluttede kryptisk med ordene: - *Og det er vi også.*

Resten af det nye kommunekontor stod således først færdigt et halvt år efter og blev indviet den 20. december 1958.

Nye tider for "Radisen"

Med indvielsen af det nye kommunekontor, blev "Radisens" lokaler ledige. Nogle år forinden havde bygningen i øvrigt mistet sit særkende: Den omvendte løgkuppel, der havde givet bygningen sit øgenavn. Men navnet hang fast – og anvendes endnu i dag – over 60 år senere.

Samtidig stilledes større krav til biblioteksvæsenet i kommunen. Indtil 1958 var biblioteksvæsenet samlet i et hovedbibliotek på Espergærde Skole. Statens Bibliotekstilsyn var imidlertid ikke helt tilfredse med denne ordning og ønskede især et bedre børnebibliotek. Det indrettedes i Espergærde Skoles kælder, hvorefter voksenbiblioteket fik nye lokaler i "Radisen".

Den gamle beboelsesvilla var imidlertid heller ikke det ideelle valg til bibliotek. Bl.a. var adgangen for gangbesværede ret vanskelig, idet man skulle op ad en lang havegang og dernæst en trappe. Dertil kom at rummene var i forskellige plan, da det blev nødvendigt at udvide arealet med nogle terrapinbygninger.

Alligevel havde biblioteket til huse

En midlertidig terrapinbygning blev opsat på østsiden af "Radisen" for at kunne rumme voksenbiblioteket. Den lidet skønne bygning er forlængst fjernet igen.

her i adskillige år. Først med indvielsen af Espergærdes nuværende bibliotek i 1982 blev forholdene for ansatte og brugere af biblioteket væsentligt forbedret.

Atter kommunekontor

Men det betød ikke, at "Radisen" skulle stå tom. Nu blev villaen atter indrettet til kommunekontorer. Baggrunden var, at siden kommunesammenlægningen i 1970 havde der eksisteret to tekniske forvaltninger i storkommunen. Den ene var Helsingørs Stads- og Havneingeniørs kontor – det andet Stadsingeniørens kontor i Espergærde. De havde været ledet af to embedsmænd fra de to gamle kommuner – men da både Helge Ursin Knudsen og Christian Steen Petersen netop da gik på pension, fandt

man anledning til at slå kommunens tekniske forvaltning sammen til en samlet enhed. Og til det brug skulle man bruge "Radisen", der således atter blev indrettet til kontorer.

Villaen blev i de følgende årtier anvendt til forskellige kommunale kontorer – men var ikke særlig egnet til formålet. Det var derfor ikke med stor vemod, at bygningen til sidst blev ryddet og solgt til den samme bygherre, der også overtog de øvrige bygninger fra 1958 på grunden.

Og nu i 2018 er disse bygninger så revet ned – men ikke "Radisen". Den skulle ifølge lokalplanen for området bevares – og indrettes til boligformål. Den gamle tidstypiske villa – bygget af gedigne materialer - bliver således tilbageført til sit oprindelige formål.

Den gamle villa fotograferet kort før biblioteket flyttede til den nye bygning ved Espergærde Centret, hvilket skete i 1982.

"Sally's" flugt fra Snekkersten i 1943

I de beretninger, der har været bragt om jødernes flugt i oktober 1943 savnes ofte en skildring af de jødiske flygtninges egen oplevelse af situationen. Og ofte hører man ikke, hvordan det gik efter ankomsten til Sverige. Begge dele giver dette brev et glimrende og nærværende indtryk af. Brevet er skrevet i begyndelsen af 1944 af Salomon Nodal til sin ven Leo B., efter at Salomon - kaldet Sally - havde opholdt sig i Sverige i nogle måneder.

Kære Leo B.

Allerførst vil jeg takke dig for dit brev, det er rart at høre, at du og din familie er kommet helskindet herover. Dernæst vil jeg bede dig undskylde at det har været så længe inden jeg svarede dig, men min korrespondance er så stor som aldrig nogen sinde før så jeg er nødt til at svare de forskellige i den rækkefølge som jeg har fået brev fra og nu er det altså blevet din tur. Jeg kan først og fremmest fortælle dig, at jeg har været så heldig at få hele min familie herover, både tanter og onkler, fætre og kusiner osv. Så vil jeg lige fortælle dig, at min søster (Golde) har fået en velskabt pige (Majbritt) den 20/2, og at mor og barn har det godt.

Nu vil jeg prøve på at fortælle om

vore oplevelser fra hin skæbnesvangre dage, og om hvordan jeg ad omveje er havnet i sådan en lille by som Vingåker. Samme onsdag (29/9 1943) som du sidst talte med min søster på Frederiksborgvejen, kommer Ejner L. (en god ven) ind i forretningen til os, dødbleg og helt ude af den, nu skal det gå løs, nu er det ganske bestemt, fagforeningsformanden har advaret ham, vi må væk, men hvorhen? Til Sverige! Det er lettere sagt end gjort, men vi (min far og jeg) bliver enige om, at vi ikke skal sove hjemme, og så vente og se tiden an, vi havde en masse arbejde som skulle sys færdigt. Altså tog jeg op til Irlind (leder af mandolinorkester) den aften, hvor der ikke var noget i vejen for, at jeg

Billedet fra slutningen af 1930'erne viser en del af familien Nodal. Til højre ses Manja Kurtik (1897-1963) og Poul Novodworsky (1894-1993). Sidstnævnte kom med sin familie til Danmark, da han var syv år. De flygtede fra Sevastopol på Krim. Manja Kurtik kom fra byen Blaszkki i Polen via England til Danmark, idet hendes storebror allerede var flygtet hertil. Flere af hendes søskende, der blev i Polen, blev myrdet af nazisterne under krigen. Til venstre i billedet sidder sønnen Salomon (1917-1988), kaldet Sally, som har skrevet denne beretning. Bagved står søsteren Gerda (1920-2002) kaldet Golde og broderen Walter (1922-1989). Først efter hjemkomsten fra Sverige efter befrielsen ændrede familien navn til Nodal. Både Sally og Walter blev gift i 1947. Søsteren var allerede gift før flugten til Sverige.

I brevet nævner Sally hotelejereren på Snekkersten Kro - og det var jo den kendte Henri Øresund. På dette billede fra 1943 ses han foran kroen. Desværre overlevede Thomsen

kunne være der. Mine forældre og Walter tog ud til min kusine Frida, som er gift med en kristen. Torsdag formiddag mødtes vi hjemme i vor lejlighed hvor jeg skulle vente besked fra Sie S.,

som var taget op til Snekkersten for at søge skibslejlighed for sig og Rachel og hans to brødre samt Walter og mig. Vores forældre ville have, at vi unge først skulle afsted (nu kan man først

Chr. Thomsen, der var en meget central person i organiseringen af transporterne over ikke arrestationen og deporteringer til KZ-lejren Neuengamme i Tyskland.

se, hvor åndsvagt det var).

Klokken ca. 14 kom Sie tilbage, og sagde at der evt. var chance om aftenen, og at vi skulle starte fra Nørreport kl. ca. 17. Jeg pakkede omgående alt

det nødvendige i et par mapper, og ikklædte mig 2 sæt undertøj, 2 skjorter, 2 par sokker, min cottoncoat, og ovenpå min vinterfrakke, du kan tro den var varm, og det samme gjorde

min bror. Da tiden oprandt da vi skulle afsted fik vi hver 500 kroner af min far til rejsen, og derefter mægtig afskedsjammer. Nåh, endelig kom vi afsted hjemmefra og mødtes med Sie efter aftalen. I mellemtiden var min fætter Leo K. kommet til, og han tog også med. Da vi var kommet til bestemmelsesstedet, uden særlige episoder, tog vi ind på hotellet der for at vente til om aftenen. Det viste sig desværre, at det var umuligt, at komme over den nat, fordi der var dobbelt politivagt ved havnen, så vi måtte overnatte på hotellet. Sie og Rachel og hans brødre boede hos den gamle fru Rosenberg som havde lejet en hel hytte i nærheden af Strandvejen en hel uge i forvejen, og hvor alle hendes sønner med deres familier boede, så du kan tænke dig hvilken hurlumhej. Det viste sig, at Sies forbindelse var en nitte, så jeg begyndte selv at snuse lidt rundt mellem de fiskere som kom ind på hotellets krostue, jeg kom også i sludder med nogle, spillede billard med dem (selvom hovedet ikke var ved billardet), gav bajere, sludrede lidt om alt og intet med dem, og det endte også med, at jeg fik en adresse hvor jeg kunne henvende mig. Jeg gik omgående derhen, men det viste sig, at den fisker ikke sejlede selv, men at han havde en robåd som vi kunne købe og så skulle vi selv ro den over. Det ville jeg dog ikke gå med til, jeg ville enten med

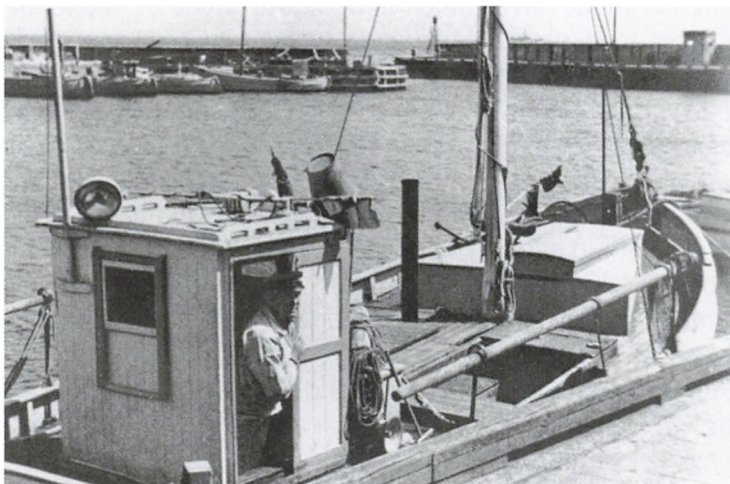
fiskerbåd eller også ros over af en fisker, ellers ville jeg tage tilbage til København igen. Jeg vandrede tilbage til hotellet igen, talte med hotelvæerten, som selv var en af de mest ivrige for at få os afsted, han havde selv sejlet flere sabotører over, (han er arresteret nu). Han sagde vi bare skulle have tålmodighed, så skulle det nok gå alt sammen, men du ved jo sikkert Leo, det var ikke så let at være rolig, når man har på fornemmelsen at det brænder under fødderne på en.

Nåh, i hvert fald måtte vi gå i seng torsdag aften uden at have den mindste udsigt til at kunne komme afsted. Fredag den 1. oktober gik også uden at vi havde fået nogen forbindelse. Der var efterhånden kommet flere folk til hotellet, som havde samme ærinde som vi. Rygterne svirrede, og nerverne var på bristepunktet, jeg rendte rundt, talte og forklarede, men der var ingen der turde, 500 kr var for lidt pr mand, der skulle mindst 1000 kr til. Vi overnattede igen på hotellet, som efterhånden kom til at koste os lidt rigeligt, men hvad skulle vi gøre? Vi skulle spise og sove, så vi gik til køjs fredag aften med humøret på nulpunktet, jeg tænkte allerede på, at hvis vi ikke kom over lørdag, ville vi tage hjem igen.

Da vi lørdag morgen kom ned til kaffe var det første vi fik at vide, at Gestapo havde lavet razzia i et pensionat lige i nærheden af hotellet, dog uden

at få fat i nogen, og da jeg så hørte ekstra udsendelsen af pressen i radioen kl. 8 om at jøderne skulle udskilles o.s.v, vidste jeg, at nu var ingen tilbage tog muligt, nu skulle vi over, om vi så skulle svømme. Jeg begyndte forfra med at søge, og fiskerne var også mere beredvillige, men de skulle have 1000 kr. pr mand, og det havde vi jo ikke, så jeg arbejdede videre. Kl ca. 10 er der telefon til mig fra København, det er min far som vil vide hvordan det går, han troede, at vi allerede var i Sverige, men jeg forklarer ham, at vi må have flere penge. Han svarer, at han og min mor omgående vil komme op til os med penge. Jeg når lige at give ham adressen, da min mor kommer til telefonen og grædende fortæller, at vi ingen hjem har mere, der havde været 5 mænd derhjemme for at hente os. Vor

logerende havde lukket dem ind, men efter at have undersøgt lejligheden var de gået igen uden at røre noget. Lørdag morgen havde vores logerende så opsøgt og advaret min far og mor. Straks efter jeg var færdig med at tale i telefon kommer Sies svoger Jakob R. ud til mig på hotellet, og kan fortælle, at Sie, Rachel og hans brødre allerede var ovre, de var blevet roet over i løbet af natten. Jakob og jeg gik nu en tur ned til havnen for evt. at få et tips, og der var vi så heldige at få fat i en båd som lige var kommet ind efter at have været ovre med en ladning. Vi aftalte, at vi skulle starte kl 14.30. Præcis på klokkeslættet var vi på stedet, og vi blev stuvet ned, 8 voksne og 1 barn, i et rum som ellers blev benyttet som soveplads for 2 mand. Vi var Rachels mor og far og kusine, Jakob

Det fremgår ikke af Sallys brev hvem der sejlede ham over, men det kunne f.eks. have været Børge Petersen, der her ses i sin båd i havnen i Snekkersten. Fotoet er dog fra 1950'erne.

og kone og deres barn, og de skulle hver betale 1000 kr., og så os tre, som skulle af med 500 kr. hver. Inden jeg tog afsted, havde jeg givet besked på hotellet angående mine forældre, og de lovede at de nok skulle sørge for, at de også skulle komme over. Du kan tænke dig, hvordan jeg havde det, jeg anede ikke, om man nu nogensinde skulle få dem at se mere I løbet af 3/4 time var vi ovre i Helsingborg uden episoder, hvor vi blev modtaget med velkomsthilsner, og vi blev indlogeret på hoteller.

Den aften gik jeg lettet i seng, men alligevel var jeg tung om hjertet over det man måtte forlade, og over at spekulere på hvordan det var gået mine forældre. Næste dag (søndag) skulle vi melde os på politistationen kl. 9, og der hilste jeg på flere bekendte som var kommet over i løbet af natten. Da det varede noget inden vi kunne blive afhørt, tog jeg de lister med navne over de folk som var kommet over lørdag af ten- nat og søndag morgen, og du kan tænke hvordan jeg blev, da jeg pludselig mellem alle navnene ser min far og mors navne på listen over de, som var kommet over lørdag aften. Jeg både græd og lo af glæde kan du tro, og der blev almindelig gensynsglæde da de langt om længe kom op på politistationen for at blive afhørt. Det viste sig senere, at den samme båd som førte os over, sejlede tilbage

og hentede dem samt nogle flere. De kom over i deres hverdagstøj fordi de ikke havde turdet gå hjem efter noget bedre. Det eneste min mor havde med, var hendes jordemodertaske, som hun på det sidste altid havde med sig med vore legitimationspapirer og andre værdipapirer samt en varmedunk. De var kommet til Snekkersten, og på stationen var de af en ukendt ung pige straks blevet ført ned i en fiskerbåd efter hun havde spurgt dem om de var jøder. De fik også at vide, at vi var ovre, så de startede, og kom hurtigt og smertefrit over.

Efter et par dage i Helsingborg hvorfra vi søgte min søster og svoger som var taget fra København allerede fredag eftermiddag den 1. oktober, tog vi til Gøteborg hvor der var brug for 100 skræddere. Det viste sig da vi kom derop, at de kun ville have de gifte, men til de ugifte havde de skaffet arbejde i Vingåker hvor de manglede både mandlig og kvindelig arbejdskraft. Vi blev i Gøteborg i ca. 14 dage så startede vi, min bror, fætter og to brødre W. og jeg. Jeg glemte at fortælle, at vi først kom i forbindelse med Golde og Al ca. 8 dage efter at vi var kommet til Sverige, så du kan forestille dig hvordan vi havde det, særligt min mor og far, jeg selv havde ærlig talt allerede opgivet håbet om at de var kommet over, men mine bange anelser var gudskelov ubegrundede. De

havde bare ventet med at tage afsted, indtil de mente at der var ca. 100% sikkerhed. De kom omgående til Göteborg hvor Al er ansat i forsikrings-selskabet "Trygg"s filial der, for en løn af kr. 50,- ugl. Min far arbejder på en konfektionsfabrik der, og han har ca. 74,- ugl.

Nå, efter at vi fem gutter havde rejst i 8 timer ankom vi til Vingåker, en lille by med ca. 1800 indbyggere, og med 4 konfektionsfabrikker hvoraf Widengren er den største med ca. 700 mennesker ansat hvoraf de ca. 600 er kvinder, så du kan tænke dig hvilket "eldorado". Der er statistisk udregnet, at der er 14 kvinder for hver mand her, så hvis man har en kraftig kondition, er der nok at gøre for en rask mand. Vi blev modtaget på stationen af en af de høje herrer fra fabrikken som bød os velkommen, og derefter bad os stige ind i to ventende biler, så ville han køre os hen hvor vi skulle bo. Efter at have kørt i ca. 20 min i hvilke jeg allerede begyndte at blive noget betænkelig standsede de. Det viste sig at vi skulle bo i en gymnastiksal på en skole 9 km fra selve Vingåker. Der var rengjort og varmt, og der var 15 opredte Røde Kors senge parat til modtagelse af i alt 15 danske skræddere. Herude skulle vi bo p.g.a. bolignøden i Vingåker, men han lovede os, at der nok efterhånden skulle blive værelser ledige så vi kunne komme til at bo i

Med rødt er markeret hvor byen Vingåker ligger.

"byen". Vi blev kørt med bus til og fra arbejdet hver dag. Efterhånden blev vi flere, først Aibi og Josef S., Ben B. og Hirsch W., siden kom C., Martin S., din onkel Max B. og Ejner L. Du kan tro jeg blev både glad og forbavset da jeg så ham, jeg havde ikke i min vildeste fantasi troet, at han skulle finde til Vingåker, men han var sammen med de andre blevet sendt herop fra den lejr hvori han havde været. Vi havde det meget morsomt derude på skolen, vi knaldede kort så det kunne forstås noget, af og til havde vi besøg af henholdsvis kvindelige og mandlige arbejdskammerater som kom med brændevin og 'dragspil' (harmonika) og violiner, og så lavede vi kaffe og fik

Widengrens var på den tid den største af byens fire konfektfabrikker. Bygningen her fra 1937 var den som Sally og de andre arbejdede i i ca 1½ år.

det rigtig hyggeligt og morsomt (måneskinsture o.s.v.). Når vi efter endt arbejdsdag kom "hjem" var der varm mad færdig til os, som vi havde en ung kone til at ordne for os, så vi manglede i og for sig ikke noget. Arbejdet på fabrikken foregår på bånd, så det hele går i amerikansk lyn tempo, du ved, at jeg skulle rubbe neglene når jeg skulle følge med min far derhjemme, men det var vand i forhold til nu, men det går. I begyndelsen var jeg smadder øm i bagdelen af at sidde ved en maskine en hel dag (8 timer), men nu er det all right. Vi tjener alle sammen 70,- kr. ugl., men lever billigt. Vi spiser frokost og middag på fabrikken for kun ca. 1 kr., så økonomisk klarer vi den flot.

Nu er skolen (Mersjö Turist og Badehotel kaldte vi den) lukket og alle fået værelser i byen.

Jeg har et dejligt møbleret værelse, 5 min fra fabrikken, med centralvarme og wc med vaskekumme samt radio for 50,- kr. mdl., men jeg bor sammen med Martin S., så vi deler udgifterne. Håndbold findes ikke her i byen, men til foråret når fodbolden begynder skal jeg være med. Jeg har nemlig fået alt mit håndbold- og fodboldtøj sendt herover fra København. Det har Irlind sendt tillige med en del vintertøj til min far og mor. Jeg har været i illegal brevforbindelse med ham, og han har ordnet det sådan, at vi har både hjem og forretning når vi engang kommer hjem igen. Det meste "sport" jeg dyr-

ker i øjeblikket er skak, jeg er medlem af fabrikkens skakklub. Jeg har også stået på ski da der var skiferie, men jeg var så uheldig at falde og flække skiene på langs, og så var det løb kørt, mig selv skete der ingen ting med.

Jeg har fået lånt en mandolin og en tenorbanjo, så i den retning er der heller ingen brist, bare mangler jeg en med en guitar, så havde den været god. Bandy har jeg bare set en gang (i søndags), det er et mægtigt spil, lynhurtigt og hårdt. Jeg har ikke haft lejlighed til at se det før, for det første skal jeg med toget til Katrineholm (½ time) for at få noget ordentlig bandy at se, og for det andet er jeg hver søndag ude hos min "fæstemø" som har en dejlig hytte 20 min cykelkørsel uden for byen. Jeg har købt mig en cykel med dynamo for kun 25,- kr. og den er rigtig god, så jeg spurter derud allerede om lørdagen for at få det mest mulige ud af tiden. I lørdags havde vi kalas derude med "øl", snaps og smørgåsser, og som gæster var Ejner og hans kone, som er kommet herover, og Hirsch og Anni som også har fået "opsporet" sin mand. Begge piger arbejder også på fabrikken. I det hele taget kommer vi godt ud af det sammen, og vi har det meget morsomt 'ibland'. I øjeblikket er vi alle seks ude at trave hver søndag når vejret er godt, og om aftenen går vi i bio, hvis der er stemning. Der findes 2

Fremstillingen af konfektionstøjet var meget moderne og foregik ved lange produktionsborde som dette - det betød en stor rationalisering i arbejdet.

bio'er, en Folkets Park hvor der er dans hver 14 dag, men værtshuse er her ingen af, der findes bare 3 konditorier. Vi er ca. 35 danskere her, hele min familie K. med børn, undtagen min onkel og tante, som er i en lejr. I julen var jeg i Gøteborg i 10 dage. Der traf jeg Simon og Tobias E., Henning I. samt hans far og mor og bror. De har det godt. Simon er blevet væver og tjener 60,- kr. ugl mens de to andre har ca. 100 kr. ugl. Hele E.s familie er også i Sverige. Reinholt N. hilste jeg også på

Det var tøj som dette Sally og de øvrige flygtninge blev sat til at sy på Widengrens Konfektionsfabrik i perioden 1944-45.

der, han er på skovhugst i nærheden af Gøteborg. Jeg har brevvekslet med 'Tarzan', jeg har sendt ham teksten til "Es is gekommen a chasen", som han skrev han skulle bruge til en jødisk aften. Han skriver, at han får undervisning i bas, foruden spiller han i et orkester for danske flygtninge, i det hele taget har han vist lige så travlt i Stockholm som han havde i København. Wulff og Bekka er i Örebro hvor begge arbejder, og har det vist meget godt. Hele familien S. er kommet over. Jeg har også fået en hilsen fra Otto som er i Stockholm, fra Salle og Inger S. med barn som er i Nordsverige et

sted. Hvis du skal bruge nogle adresser, så skriv og jeg sender dem. Jeg håber ikke du bliver gal over alle de sider jeg har skrevet til dig, men du er selv uden om det, du ville høre nyt og så tog jeg dig på ordet. Jeg kunne ikke gøre dette brev kortere, jeg besidder desværre ikke den kunst at kunne skrive kort og godt, så jeg håber du undskylder.

Til slut mange venlige hilsner til Bertha og jeres lille Helen samt dig selv og på snarlig gensyn i København..

Sally

Landligger i Espergærde og Snekkersten 1943-52

af Preben L Hoffmann

Jeg tror, vi startede med at leje hus i Espergærde i 1941. Men det er først fra sommeren 1943, jeg har de første erindringer. Vi havde lejet os ind hos Banemester Jensen, der boede på Skovvej i Espergærde. Vi var der i 8 uger, og min far tog frem og tilbage med toget hver dag undtagen i de 14 dage, han holdt ferie. I en lang periode boede min mormor i huset hos os. Min morfar snedkermester Anders Christian Nielsen (1869-1942) var død i efteråret, så hun trængte vel til lidt omsorg. Min mormor opfyldte hver aften mit største ønske, som var at komme op på Espergærde station omkring kl. 19, hvor "Slæveren" kom med gods og godsvogne til Espergærde station. For en 5 års knægt var det sagen at se damplokomotivet pruste og stønne, når man rangerede godsvogne til banearbejdernes fløjt, og når de satte pumper og trækkrogene sammen. Når

Om personerne i artiklen

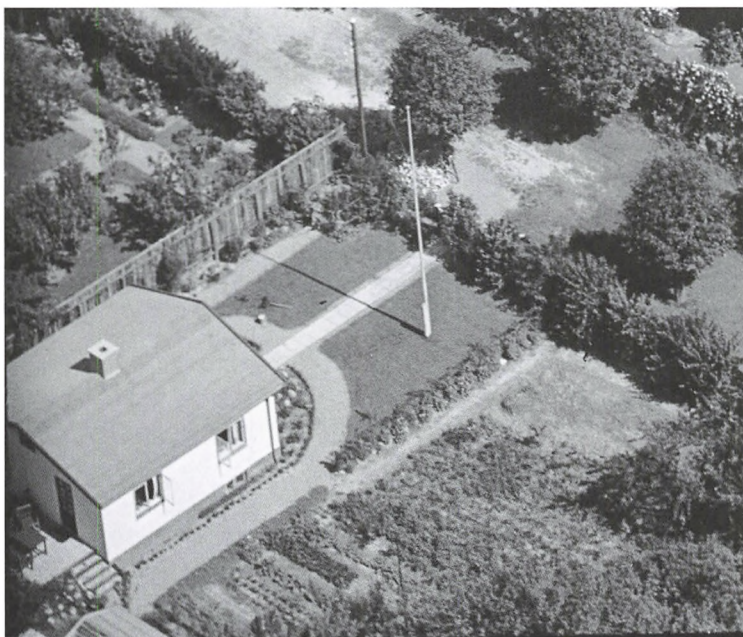
Preben Løwenhaupt Hoffmann (1938-2007) var søn af Mogens L. Hoffmann og Paula f. Nielsen. Faderen havde et internationalt agentur for tekstiler. Familien Hoffmann indvandrede fra Tyskland i slutningen af 1700-tallet, mens en anden gren af Prebens forfædre var indvandret fra Belgien i midten af 1700-tallet. Det var den kendte Delcomyn-familie, som virkede som bøssemagere i Hellebæk.

Preben L. Hoffmann fik senere sin uddannelse på Niels Broch og tog HD-eksamen i udenrigshandel. Han var i mange år tilknyttet Dansk Industri og var bl.a. i en periode udstationeret i Prag som handelsråd. Artiklen er stillet til rådighed af Preben Hoffmanns enke, Christiane Hoffmann, som nu bor i Snekkersten.

*Huset på
Skovvej 8,
som fami-
lien Hoffman
boede i under
besættelsen.*

*I dag er
adressen
Gammel
Skovvej 8.*

(foto 1937).

vi så kom hjem, lagde mormor mig 'i seng, mens min far og mor tog på "moleræs" i Espergærde havn.

Min mor var hele livet altid meget ivrig for at komme til stranden, så snart solen skinnede. Hun cyklede med mig bagpå ned til Espergærde Strand. Der var mange andre børn, jeg kunne lege med. Der var selvfølgelig også en del lokale drenge, som så noget skævt til de "frie" landliggerbørn, og hvis de kunne genere dem, så gjorde de det også. Cykelsmeden hed Egil Olsen, og hans søn Leif lokkede mig en dag op på et tjærelad, som fiskerne brugte til at tjære deres garner med. Min mor slog hænderne sammen i rædsel over,

hvordan jeg så ud indsmurt i tjære fra top til tå og med tøjet ødelagt. Cykelsmeden fik sig en ordentlig vals og måtte som kompensation love min mor, at hun kunne få gratis luft og lappet sin cykel resten af sommeren. Leif fik sig et par kraftige lussinger.

Landligger i Snekkersten

Fra sommeren 1944 flyttede vi til Snekkersten. Min far havde i foråret besøgt tømmermester Viggo Andersen for at leje hans hus fra midten af juni til midten af august. Det havde ikke været nogen svær forhandling. De blev hurtigt enig om prisen. Men Viggo Andersen skulle først lige have

Den unge mand er artiklens forfatter, fotograferet i sommeren 1945, sammen med moderen, Paula Margrethe f. Nielsen.

klarhed over, på hvilken side min far var. Han skulle ikke have tyskere eller danske nazister rendende i sit hus. Far forsikrede ham, at der ikke ville være nogle problemer. Andersens søn, Hans Viggo var stukket af til Sverige, efter at han havde hjulpet dr. Gersfeldt i Snekkersten under jødetransporterne i oktober og november 1943, og siden havde han sammen med sin fætter Poul Erik Hansen deltaget i nogle sabotageaktioner i Helsingør. Fisker Johannesen i Snekkersten havde en dag i februar 1944 ringet til Viggo Andersen og sagt, at han nok hellere måtte hente Hans Viggos cykel nede på havnen, da Johannesen om morgene-

nen havde afleveret ham til en svensk kutter ude i Sundet. I sommerens løb overnattede Poul Hansen i længere perioder hos Ellen og Viggo Andersen, men det vidste min far og mor nok ikke noget om?

Et par dage før vi skulle flytte på landet den 15. juni, ankom lastbilen fra Altrico og afleverede fem store trækasser. Min mor og Aase begyndte straks at pakke alt vort køkkengrej, tallerkener, bestik etc. ned i nogle af trækasserne. Også alt sengetøj og garderoben blev pakket ned i en stor bastekurv med et skægt system med en krog, der var lås. Alt sølvtøjet blev pakket ned i en sort bokskasse og derefter deponeret i Landmandsbanken ved Svanemøllen. Det var altid spændende at være med min mor i banken. Der var store glasvinduer med stålgitter foran kassen, og der stod en fast vagt, til hvem man først skulle identificere sig, inden man kom frem til kassen. Den 15. juni kom lastbilen og kørte min far og mor til Snekkersten. Aase og jeg skulle med damptoget fra Østerport til Snekkersten, og det syntes jeg var det bedste i verden. Huset lå på Nørrevej 44 med grund lige ud til jernbanen. Det var klart meget spændende for mig, hver gang der kom et tog prustende nede i dalen mellem vort hus og bakken ved Snekkersten Kro. Der kørte på den tid ikke så mange persontog, men der var alligevel en stor trafik, idet ty-

Mogens L. Hoffmann, far til Preben, boede med sin familie på Strandagervej i Hellerup, hvorimod hans firma, Altrico A/S havde til huse på adressen Trommesalen 5 i København. Men om sommeren flyttede familien på landet.

skerne havde en ret så kraftig aktivitet med militærtransporter syd på til Frankrig. Ofte gjorde de holdt lige ud for os, og jeg kunne se panservogne og kanoner, som var bevogtet af bevæbnede soldater. Det syntes en 6 års dreng var meget spændende. Knap så morsomt var det at se de mange Røde Kors tog med sårede, der også kom på linien. Når de holdt ud for os, kunne jeg se soldater, der var indhyllede i hvide forbindinger over hele kroppen, og der var en underlig sødlig lugt fra disse tog. Det gjorde naturligvis også et stort indtryk på den lille dreng.

Krigen nærmer sig

Krigens begivenheder rykkede tættere på os. Min far tog hver dag med toget fra Snekkersten til København for at være på fabrikken, der nu var flyttet til to femte sals lejligheder i Trommesalen. Jeg kan huske, at en dag sidst i juni var min mor meget nervøs. Hvor når ville far komme hjem? Langsomt gik det op for mig, at tyskerne havde lukket København. Folkestrejken var begyndt. Min far kom hjem sent om aftenen.

Og hvor så han ud. Han havde taget S-toget til Klampenborg og kunne ikke komme videre nordpå, da Kystbanen var stoppet. Han gik ned til Strandvejen, og efter en times tid kom han med en kulbil til Vedbæk. Sammen med andre landliggere havde han sidet på ladet mellem kulresterne. Ved Vedbæk havn begyndte en del af de andre at gå nordpå, og far var heldig ved amtsgrænsen at komme med en bil fra Nivaa teglværk. Så op på ladet mellem murstensrester og af sted til Nivaa. De blev sat af lige syd for Lave Skov. Han og fabrikant Sven Holm ("farmaceuten") måtte gå de resterende 10 km til Snekkersten. Jeg har aldrig set min far se sådan ud i tøjet og i ansigtet. Men det kunne jo renses og vaskes. Min mor græd af glæde, da han endelig kom, og Hr. og Fru Andersen blev helt ekstraordinært budt med til aftenkaffe for at fejre min fars hjem-

Tømrermester Viggo Andersens hustru Ellen, ejede det nybyggede hus på Nørrevej 44 fra 1925. Adressen er i dag Nørrevej 33. (Foto 1949).

komst. Snart blev der mangel på mad, vand og mælk, da alt var lukket. En af de næste dage cyklede Aase, mor og jeg op til Borupgaard for at købe grøntsager og frisk mælk. Vi havde flere glaskander med, som vi under stort besvær kom hjem med. Først en uge senere var der igen forsyninger.

Strandtur til Hornbæk

Der var mange dejlige solskinsdage den sommer. Min mor, Aase og jeg cyklede tit til Julebæk eller Hornbæk for at ligge ved stranden og gå i vandet. Turen til Hornbæk var den interessanteste og den mest spændende. Vi kørte ad Strandvejen gennem Aalsgaarde, og når vi havde passeret vejen til Saunte, måtte vi gøre holdt. Tværs over vejen var der en tysk militærkontrol med gul-sortede sribede skildere og en bom tværs over vejen. To-tre soldater skulle kontrollere, hvem der passerede vejen ud for Hornbækfortet, som lå placeret inde i plantagen lige ud til vandet. Der var også en post et stykke før, man kørte ind i Hornbæk. Begge steder måtte min mor og Aase vise deres "Ausweiss", og badetøjet blev grundigt gennemrodet. Denne kontrol synes jeg var meget spændende, men min mor kunne ikke lide at blive tiltalt i kommandosprog. Selve stranden i Hornbæk var afspærret, idet der var flere kanonstillinger i klitterne og masser af pigtrådsruller.

Ved indkørslerne til Hornbæk Plantage var der skilte, der advarede om begrænset bevægelighed gennem området. (Foto: Hornbækegnen nr 106).

Der var mange tyske soldater på vagt i klitterne og på selve strandbredden. Vi måtte kun være i et begrænset område lige ud for hotel Trouville. Der var ikke mange badegæster på stranden, selvom det var flot vejr. Når vi kørte hjem til Snekkersten, kom vi ofte gennem Helsingør omkring kl. 16.00 – Vi gjorde tit ophold ud for skibsværftet, fordi jeg syntes, det var så morsomt at se de mere end 1500 værftsarbejdere præcis kl. 16.00 forlade værftet. Det var en hel myretue af mennesker, og kort efter var alle Helsingørs gader fulde af cyklister, der næsten alle sam-

men havde tilknytning til værftet. Tilgangen til værftet foregik gennem en stålport, der langsomt kunne rulle op eller i. Hvis vi var i Helsingør omkring middagstid, fik jeg en gang imellem min mor med ned til værftet, for det var sjovt at stå ved indgangen kl. 13.00 og se arbejderne vende tilbage fra frokost, og de allersidste rullede sig ind under porten, lige før den ramte jorden og lukkede for adgangen.

Forbud mod leg ved jernbanen

Jeg fik allerede det første år i Snekkersten et par lokale legekammerater, Peter Koppermann og Poul Olsen. De boede begge lige i nærheden, og vi

legede i kvarteret. Vi måtte ikke gå ret langt væk fra haven og under ingen omstændigheder lege på jernbaneskråningerne.

Tyske soldater gik ofte patrulje langs skinnerne, og de skød efter alt, der bevægede sig i nærheden af baneskinneerne. Det hørte vi ofte om natten. Vi legede tit i Peters have, som var meget større end Andersens. Her var mange frugttræer og en stor køkkenhave. Vi hjalp Peters mor med lugningen og med bortkørsel af affald. De to drenge talte rigtig nordsjællandsk med bløde d'er og med tryk på anden stavelse.

Min mor måtte forklare mig, at det hed altså ikke MoTorcykel, men MO-

Snekkersten Station fotograferet kort før krigen - her dog uden "Slæveren", men derimod med to krydsende Nordbanetog.

torcykel. De to venner havde jeg megen glæde af både den sommer og også de kommende. I den tid min mormor boede hos os, var jeg næsten hver aften nede på Snekkersten station og se "Slæveren" - der var meget mere aktivitet på Snekkersten station end i Espergærde, da stationen havde mange flere spor. Vi blev så gode venner med banefolket, at jeg ved flere lejligheder fik lov til at køre med i lokomotivet, mens man rangerede. Det var absolut dagens oplevelse.

Begivenheder i Snekkersten

Vi cyklede lange ture langs vandet ned til Espergærde eller ind i landet til Mørdrup og Rørtang. En dag tog vi den lange tur til kommunkontoret i Tikøb for at hente rationeringsmærker. Vi kørte ofte på Strandvejen til Espergærde havn og tilbage gennem Egebæksvangsskoven. Lige syd for Skotterup havde tyskerne beslaglagt en stor villa, "Mirasol", som de havde indrettet til et slags kystsanatorium for sårede tyske officerer. Det var et trist syn, at se disse unge mennesker sidde helt apatiske på terrasserne indhyllet i deres bind, mange i rullestol og mange uden en arm eller et ben.

Kort før vi skulle flytte tilbage til Strandagervej skete der en begivenhed i Snekkersten, som oprørte befolkningen. To modstandsfolk var om formiddagen den 10. august ble-

Mindestenen for de to sabotører, der blev skudt på Grønnegangen i Snekkersten, og som Viggo Andersen flagede på halv stang for.

vet dræbt i et baghold, som Gestapo havde lagt på stationsstien tæt ved Gydebakken. Viggo Andersen kom rasende hjem til frokost og hejste flaget på halv. Først på eftermiddagen kom en politibetjent fra Helsingør og bad ham tage flaget ned, idet man ikke ønskede at provokere tyskerne. Andersen sagde, at hans kat var død om formiddagen, og det var til dens ære og hans egen sorg, at flaget var hejst. Han tog det ikke ned, men fru Andersen gik hændervedende rundt hele

eftermiddagen, idet hun var nervøs for, at de lokale nazister skulle komme og lave ballade. Om aftenen hørte vi endvidere, at den flinke kroejer H. C. Thomsen var blevet arresteret om eftermiddagen, da man fandt ud af, at de to Holger Danske folk havde været på vej til møde med kromanden. (Han blev senere ført til Neuengamme, hvor han døde – det kan ses på mindestenen ud for Kystens Perle).

Engang i juli havde vi spist på kroen sammen med Carla og Thorkild Madsen. Da havde kroejeren selv serveret ved vort bord, og der havde jeg set, hvor venlig han var, der, hvis relevans i den store hverdag ikke er af betydning, men de har været med til at give mig et andet syn på de politiske forhold i vort land, et udgangspunkt som er anderledes, end det indtryk mine bare lidt yngre kollegaer og venner har af forholdene og de konsekvenser, der kan drages heraf, idet de ikke har nogen erindringer om, da tysken var i landet. Allerede tidligt i min barndom blev det klart for mig, at den ydmygelse, Danmark oplevede før og under besættelsen, kunne vi kun undgå ved en alliance med USA og Vesteuropa, og sikkerhed og frihed ville vi aldrig få gennem kommunistiske fredsaktiviteter.

Poul Erik Krogshøj Hansen - en fætter til Hans Viggo Andersen, blev henrettet af tyskerne den 11. april 1945. Han stammede fra Helsingør og dannede her en modstandsgruppe. Senere måtte han gå under jorden og var derpå aktiv i BOPA indtil arrestationen efter at være blevet angivet af en stikker.

Sommerminder 1945

Der var stort gensyn, da vi kom til Snekkersten i juni 1945. Fru Andersen var glad over, at sønnen Hans Viggo nu var kommet helskindet tilbage med Brigaden fra Sverige, og han besøgte familien hver søndag i sin fine uniform. Hans Viggo var en flink fyr, som senere skulle hjælpe Viggo Andersen i hans tømmerforretning. Fami-

liens eneste store sorg var, at fætteren Poul Erik Hansen var blevet henrettet i Ryvangen tre uger før befrielsen. Den sorg prægede fru Andersen meget, og især var der problemer, når søsteren kom på besøg om søndagen.

Skt. Hans aften 1945 var noget særligt. For mig var det første gang, jeg skulle se bål. De forrige år havde det ikke været tilladt at brænde bål af, men i 1945 blev det anderledes. Vi var til bål ved Snekkersten Kro. Her havde man et kæmpe bål, og i stedet for heksen havde man lavet en tysk soldat med stålhjelm og trægevær. Der var stor jubel, da tyskeren brændte. Senere gik jeg med mine forældre ned i havnen, så vi fra molen bedre kunne se de mange bål langs kysten. Som noget særligt den aften var der også bål på den skånske side af Øresund som en hilsen til Danmark. Straks efter den 5. maj havde min far købt en plade med Danmarks Frihedssang. Den spillede jeg meget og lærte hurtigt hele teksten. Vi sang den i børnehaven og til en del arrangementer i maj og juni. Da jeg kom til Snekkersten, så syntes jeg, at den sang måtte fru Andersen lære. Jeg sad ofte i hendes køkken og sang den for hende, og til sidst kunne hun også synge med på den. Jeg havde i det hele taget et fint forhold til Andersens, som var nogle prægtige mennesker.

Viggo Murer, som han hed i Sne-

kersten, kunne være ret brysk, men han havde hjertet på det rette sted. Det kom for dagen en gang i løbet af sommeren. Han havde købt en 8-10 kaniner, som løb på græsplænen i et stort bur. Det var min store fornøjelse at lege med disse kaniner, og især en med en hvid snude var min yndling. En eftermiddag kom mor og jeg hjem fra stranden, og jeg gik som sædvanligt hen til kaninburet. Den hvidsnuede kanin var væk. Viggo Andersen havde solgt den til en mand i Mørdrup. Jeg hylede i vilden sky, og det endte med, at Viggo Andersen tog en af de andre kaniner og på sin cykel kørte den lange vej til Mørdrup. Der blev stor glæde, da han sent på aftenen kom hjem med yndlingskaninen.

Private gæster

Vi havde tit gæster om søndagen, og onkel Anton og tante Erna besøgte os flere gange. De blev så begejstret for Snekkersten, at de aftalte med kul- og koksmand Jensen, som boede i villa "Ternen" lige over for os på Nørrevej, at de til næste sommer kunne leje hans hus i en periode. Vi havde besøg af min fars anden fætter og hans kone, Helmuth og Else samt af min fars kusine Augusta kaldet tante Søster. Det syntes jeg var hyggeligt, blot ærgerligt, at de ingen børn havde, som jeg kunne lege med.

Så var der mere fart over tingene, når

vi havde besøg af min fars og mors venner Ellen og Folmer Jensen med deres tre drenge, Jørgen, Henning og Steen. Jørgen var noget ældre, mens Henning var to år ældre og Steen et år yngre end jeg. Folmer Jensen var en fandens karl. Højrestet og meget morsom at høre på. Han havde en herreekviperingsforretning, C.P. Lauridsen på Vesterbrogade. En af min mors veninder karakteriserede ham engang for en anden veninde, som en rigtig jysk disken-springer. Men sjov var han i hvert fald. Min far og Folmer Jensen hørte engang nogle år senere fodboldlandskamp i radioen med Gunnar Hansen ved mikrofonen i Idrætsparken. Det var mod Sverige, og Danmark vandt. De to herrer græd om kap med Gunnar Nu i den ophidsende beskrivelse af stemningen. Min mor og Ellen Folmer Jensen rystede på deres hoveder over, at to voksne mænd kunne falde i svime over nogen, der blot spillede fodbold. Vi drenge syntes imidlertid, at det var brand skægt.

Snekkersten telefoncentral lå på Strandvejen 206. Centralen og noget af personalet er her fotograferet en halv snes år senere end den tid, som Preben Hoffmann omtaler - men stort set uændret.

Sommeren 1946

I sommeren 1946 fik jeg en ny legeskammerat udover Peter og Poul. Det var Vibeke Linde, som boede på Nørrevej lidt tættere på Helsingør. Hendes far var en kendt sagfører fra Helsingør, som havde hjulpet fru Andersens søster under krigen. Vibeke var et år yngre end jeg, og hun lærte mig at spille kort og lægge billedlotteri. Vi byttede også Rich's mærker og andre billeder, som børn den gang samlede på. Det var nyttig beskæftigelse i de dage, hvor det regnede. Solen skinde jo ikke altid i barndommens somre, selvom man ofte synes, at da jeg var barn, da var der rigtigt somre.

Min far tog stadigvæk frem og tilbage til Snekkersten med toget hver dag. Jeg startede det år med at hente ham på stationen kl. 17.20, når toget ankom til Snekkersten. Det skete nogle gange, at han ringede hjem til mor. Andersens havde telefon Snekkersten 137, og det var en rigtig landtelefon. Man skulle tale med telefonisten, hver gang man skulle ringe lokalt eller skulle bestille en samtale til Helsingør eller København, og der skulle ringes af efter samtalen. Det var ikke ofte, at der blev anmeldt samtale fra København på Andersens telefon. Så når min far ringede, for fru Andersen rundt om huset og råbte højlydt: "Fru Hoffmann, Fru Hoffman, der er telefon fra København." Ja tiderne har jo ændret sig dramatisk siden 1946.

Tunfiskeriet

I en række somre gik vi tit om aftenen ned i Snekkersten havn for at se på tun. Tunfiskeriet i Kattegat og i det nordlige Øresund havde i årene omkring 1950 fået en opblomstring. Der var pludselig tun i Sundet fra slutnin-

Direktør Bauder i tunstolen med den svære fiskestang klar til tunfangst.

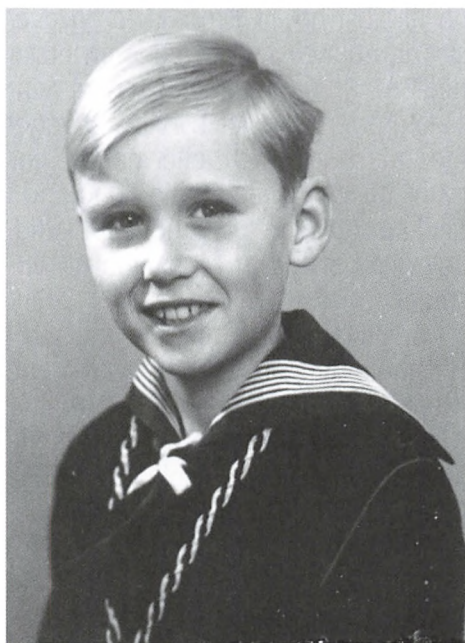
gen af juli til midten af august. Der var især to tunfiskere, der gjorde sig bemærket. Den ene fra direktør Bauder fra Nordisk Film og så fisker Johannesen fra Snekkersten. Hver aften samledes en større skare i havnen for at se tunbådene komme ind. Hvis de havde tun ombord, var der hejst et lille flag i masten. Det var ikke alle, der var lige heldige eller dygtige. Jeg kan huske, at en aften kom fisker Johannessen ind med båden. Langt ude i Sundet kunne man se tre små flag. Så alle ventede i spænding på Johannesen. Da han kom ind i havnen, sejlede han straks til landingspladsen for at få tunene vejret. Den ene var så stor, at han ikke havde kunnet tage den ombord,

så den lå langs skibssiden. Den vejede 375 kg, og var rekorden for 1951. De to små vejede ca. 200 kg og 125 kg.

Min ven i Snekkersten Ole sejlede flere gang med Johannesen op til lige nord for Lappegrund Fyrskib. Her var Johannesens yndlingsplads. Når der så observeredes tun, der sprang i vandet, gav Johannesen ordre til, at der skulle kastes med makreller. Det var Oles job. Mange kasser af makreller blev ofret, men det gav tit resultat. Ole havde været med den dag, da Johannesen fangede den store tun. Det havde været et stort arbejde, for tunen havde trukket dem helt op til syd for Hallands Väderö, så de havde langt hjem, da den endelig gav op. Det var et eftertragtet job at være makrel-dreng, men selvom Viggo Andersen talte med Johannesen, var det ikke muligt for mig at få en tur med. Det var kun noget for de lokale drenge. Så jeg måtte nøjes med Oles beretninger. Tuneventyret sluttede i 1954 ligeså brat, som det var begyndt. Siden har der aldrig været tun i Sundet i så store stimer som dengang.

Den sidste sommer

Sommeren 1952 blev den sidste hos tømmermester Andersens i Snekkersten. Først og fremmest fordi Andersens gerne ville ophøre med arrangementet. For dem var det ikke mere så morsomt at bo 8 uger i deres "som-

Preben Hoffmann fotograferet i oktober 1947.

merhus", der nærmest var et skur på 4 hjul. Jeg tror også, at vi gerne ville se noget andet efter at have lejet os ind hos Andersens i 9 år. Så vi skiltes som gode venner, da vi flyttede tilbage i midten af august. Hvad jeg især kom til at savne ved Snekkersten, var de mange og lange aftenture, vi gik over Borupgaards marker fra Rønnebær Alle til Rørtangvej, og hvor vi så på de mange kreaturer og heste. Siden gik vi hjem via Strandvejen og havnen

og til sidst op ad Krobakken og over den jernbaneoverskæring, som nu er nedlagt. Da jeg mange år senere genseå området, var det blevet bebygget med masser af mere eller mindre ens parcelhuse, og det landlige bagland i Snekkersten var forsvundet for altid, og byen var blevet en forstad til Helsingør.

I begyndelsen af juli 1952 var jeg i Helsingør for at besøge Svend Aage Albrechtsen. På gaden traf vi Annelise Kjær og Tove Geertsen fra min gamle klasse på Hellerup skole. Overlæge Kjærs havde lejet et hus på Stubbedamsvej i den sydlige ende af Helsingør. De skulle bo der i 4 uger, og Svend Aage blev meget begejstret for Annelise, så vi måtte næsten hver dag hen og besøge de to piger. Vi havde det meget morsomt, selvom pigerne ikke gik op i resultaterne fra OL i Helsingfors på samme måde som jeg. De blev et par gange lidt sure på os, fordi vi hellere ville høre reporterne. Vi var også en del sammen med Vibeke Linde, men det viste sig hurtigt, at de tre piger ikke gik godt i spænd sammen. Der blev heller ikke så meget tid til Peter Koppermann og Poul Olsen, da de to piger syntes, de var nogle værre bønder, som de ikke gad være sammen med. Og så holdt Svend Aage og jeg os til pigerne. Jeg så en del til Svend Aage i de næste par år, men så gled vi fra hinanden. Han

interesserede sig meget for at sejle og var medlem af Københavns Amatør Sejlklub, men han var derimod totalt uinteresseret i fodbold og tennis, som jeg i den periode gik meget op i. Senere blev Svend Aage Albrechtsen sø-officer, og jeg traf ham midt i 80'erne, da han som kommandørkaptajn var næstkommanderende i Forsvarets Efterretningstjeneste.

Ellen Andersen

Det var selvfølgelig lidt vemodigt at vide, at det blev den sidste sommer i Snekkersten. Jeg havde alle årene haft det meget godt med mine venner og med Fru Andersen. Hun og jeg snakkede godt sammen. Hun var en meget farverig person, som råbte højt, når hun blev ivrig eller tosset. Hun havde været på højskole som ung, og hun var faktisk meget velbegavet og kunne tale med om mange ting. Jeg lærte i hvert fald meget om livet og politikken fra hende. Hun var selvfølgelig en glødende socialdemokrat, men jeg synes, det var spændende at høre hende fortælle om sit liv og barndom i 1910'ernes Helsingør. Min far sagde, at hun var bindegal med al den socialisme, og at det havde jeg ikke godt af at høre for meget på. Selv syntes jeg ikke, at jeg tog skade af hendes holdninger og opfattelser, det var vigtigere for mig at lære et varmt og kærligt menneske at kende.

Viggo Andersen

Hun passede hus og forretning for Viggo Andersen. Hun havde kun et krav til Viggo Murer. Han skulle være hjemme til frokost hver dag præcist kl. 12.30 - Og der var lagt i kakkellovnen, hvis han kom for sent. Viggo Andersen var som alle de andre lokale meget snakkesalig, og han kendte jo alle håndværkere, fiskere og handlende i byen og dens omegn. De fleste af dem var meget venlige og altid parat til at høre eller fortælle om den sidste sladder i byen. Snekkersten havde selvfølgelig også sin særlige original. Det var fisker Jensen. Han snakkede som et vandfald og gik under navnet "Den tavse Dansker".

En dag kom Viggo Andersen hjem ca. kl. 12.45 og fru Andersen stod stram ved havelågen. "Jeg mødte fisker Jensen nede på Gydebakken" råbte Viggo langt henne ad vejen. Så var Ellen Andersen godt klar over, at det var en undskyldning, man kunne tage og føle på. Ham kunne man ikke klare på mindre end en halv time.

Der blev taget pænt afsked med familien Andersen. Vi kom aldrig tilbage og bo hos dem, men i mange år efter besøgte vi dem med jævne mellemrum. Vi blev altid hjertelig modtaget, men det blev jo klart, at tiden gjorde den fælles interesse mindre og mindre.

***Bestyrelsen for Historisk Forening
for Espergærde og Omegn***

ønsker alle medlemmer og gode venner af foreningen

et godt nytår

***- med tak for det gamle år og håbet om et fortsat stort
fremmøde i 2019.***

Claythorpe - et "dukkehus" i Nyrup

Landsbyen Nyrup ligger tæt på Helsingør - og byen ligger smukt i nærheden af skove og i tidligere tid endda ogsaa i nærheden af en sø. Det var disse kendsgerninger, der fik Helsingør-købmændene til at købe eller bygge landsteder i Nyrups omegn. Et af disse landsteder blev kaldt Claythorpe - og det ligger der endnu. Men stedets historie er lang . . .

af Kjeld Damgaard

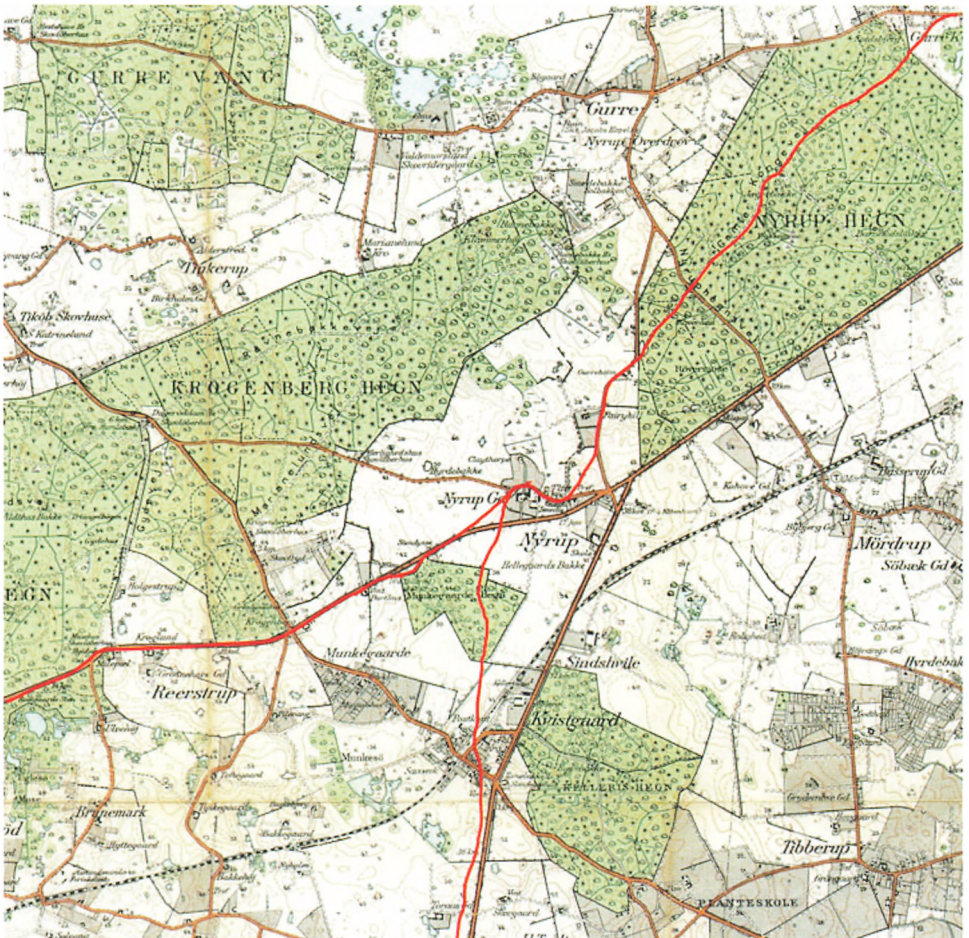
Nyrup landsby har eksisteret i århundreder. Første gang vi kan tidsfæste landsbyens eksistens med sikkerhed er den 2. nov. 1198, hvor byen nævnes i forbindelse med Esrum Kloster.

Landsbyen havde gavn af sin heldige beliggenhed: To Kongeveje gik igennem byen, nemlig dels Kongevejen mellem Frederiksborg og Helsingør, dels Kongevejen fra Hirschholm til Helsingør. De gamle Kongeveje løb sammen umiddelbart vest for byen og en meget stor del af trafikken til og fra Helsingør løb således igennem byen. Hertil kom, at der jo i byen var 6 gårde - heraf en skovridergård - så byen var ikke helt lille og uanseelig.

På dette sted var der naturligvis basis for en kro. I alle fald kendes kroens eksistens fra 1708, men vi skal frem til 1746 før vi med sikkerhed kan stedfæste kroens beliggenhed.

Jægergaarden i Nyrup

I Nyrup By lå nemlig også en kongelig jægergård, som var et af kongens udgangspunkter, når han var på jagt i de rige nordsjællandske skove. Jægergårde og jægerhuse var der flere af i Nordsjælland, men da Fredensborg Slot var bygget i 1722 blev Fredensborg naturligt centrum for jagterne i Nordsjælland. Det blev derfor i 1746 besluttet at nedlægge Jægergaarden i Nyrup. Det var dog nok også på høje tid, for allerede i 1733 var ejendommen i Nyrup så

På dette kort tegnet i 1948, er indtegnet de to gamle kongeveje mellem hhv. Hørsholm og Kronborg og Frederiksborg og Kronborg. Som det ses mødtes de lige vest for Nyrup og medførte en del trafik igennem landsbyen.

forfalden, at man ikke uden fare kunne bo i den.

Det lykkedes at finde en mand, som ville købe de forfaldne bygninger.

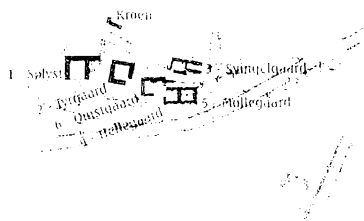
Han undlod at nedrive nogle fag af en af Jægergaardens bygninger, og lod denne del indrette til kro - endnu i nogen tid derefter blev huset dog

kaldt for "Jægergaardshuset". På grund af denne handel kan vi fastslå, at arealet, hvor Claythorpe i dag er beliggende, delvist er det samme hvor der i sin tid lå en kongelig jægergård.

Krohuset i Nyrup

En af de første kromænd i "Jægergårdshuset" - eller som det hurtigt blev kaldt: "Kroehuus" - var Niels Mouritsen. Han nævnes, fordi hans slægt endnu kan spores adskillige steder i omegnen. Hans nevø hed i øvrigt Niels Olsen og var den første danske bonde i Nordsjælland, der dyrkede kartofler - eller "kantøfler", som man sagde dengang. Det skete på en mark i Nyrups østlige udkant. At dyrke kartofler havde han lært af de såkaldte "kartoffel-tyskere", der i 1760'erne var blevet tildelt to gårde ved Reerstrup - nogle få kilometer syd Nyrup.

Krohuset lå tæt ved Nyrup Gade - nogle få meter øst for den nuværende indkørsel til Claythorpe. Her kom manganen en gæst igennem 1700-tallets sidste halvdel, og der findes detaljerede beretninger om kiv og stridigheder, der af og til endte med slagsmål, bl.a. en episode i juni 1768, hvor nogle fiskere fra Sletten eftertrykkeligt bankede en kusk fra Fredensborg - uden at man dog i retten bagefter kunne opklare hvorfor!

Med rødt er på dette nyere kort fremhævet gårdene og kroen i Nyrup. Claythorpe ses øverst på kortet.

Den ny Kongevej

I 1779 påbegyndtes bygningen af den nye Kongevej mellem Helsingør og Hirschholm. Den nye Kongevejs færdiggørelse betød, at trafikken mellem disse to byer nu pludselig gik udenom Nyrup By, og i april 1797 var det i alle fald slut med krodriften i Nyrup. Da solgte Krogerup Gods nemlig sin nyopbyggede ejendom "Sophienhøi" til fortsat krodrift. Kroen, hvis bygning stadig kan ses tæt ved Mørdrup-krydset, lå langt mere hensigtsmæssig - nemlig 500 meter nord for vejgaflen ved Nyrup. Kroen her blev da også hurtigt kaldt "Ny-kro" - en betegnelse, som endnu bruges, skønt der ikke har været officiel krodrift i ejendommen siden 1828.

Ejendommen i Nyrup

Men i selve Nyrup lå stadig "Kroehuus" - nu blot et almindeligt beboelseshus for den tidligere kromand Lars Madsen. I november 1802 overtog den kendte Helsingør-købmand Jean Claessen imidlertid ejendommen i fæste, og det gamle hus sang nu på sidste vers. Men endnu i 1815 ses huset på et kort. Og da et nyt hus - det nuværende Claythorpe - først byggedes i 1822, så er det gamle Jægergaardshus sikkert først da nedrevet.

I 1812 fik englænderen Maning R. Wilson fæste på ejendommen, og 9 år senere overtog hans morbroder, Charles Fenwick, stedet og det er på hans initiativ, at den ældste del af Claythorpe blev bygget, hvilket også forklarer det engelskklingende navn, der kan ses som en oversættelse af Lerbakke, hvilket er det lokale navn for bakken, som ejendommen er placeret på.

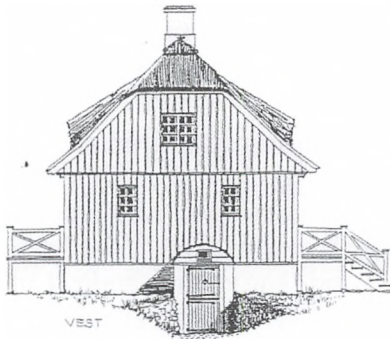
Da ejendommen skulle forsikres i januar 1823 blev det stråttækte hus beskrevet, og det fremgår at huset var bygget af "Wellerende" (en forvanskning af det tyske ord for lerstampningsmetoden - oftest skrevet "Wellerwande"), og at der var køkken i kælderetagen - det er der forøvrigt endnu. I stueetagen var der 4 værelser og en "forplads" - d.v.s. en forstue. Desuden var en der en opgangstrappe til loftet, hvor der var yderligere to

værelser. Hele herligheden var - kun - 12 Fag lang og 12 Alen bred og blev forsikret for 2.400 Rigsdaler Sølv.

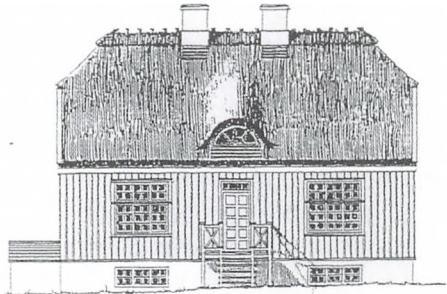
Lerstampningsteknikken

Denne specielle byggemetode, der også kaldes pisé (inspireret af det franske udtryk) eller det tyske velervand, kan endnu findes i utallige bygninger i Nordsjælland, og således også i Claythorpes ældste del. De fleste af den slags bygninger stammer netop fra 1. halvdel af 1800-tallet, og byggemetoden indebærer at hele muren blev opført af ler, der blev stampet til en fast masse i en slags aflang støbeform, svarende til murens længde og bredde. Når dette stykke af muren var færdig, blev støbeformen flyttet ovenpå, og det næste stykke af muren blev stampet. Murene blev med denne metode ret tykke, mellem 50-100 cm.

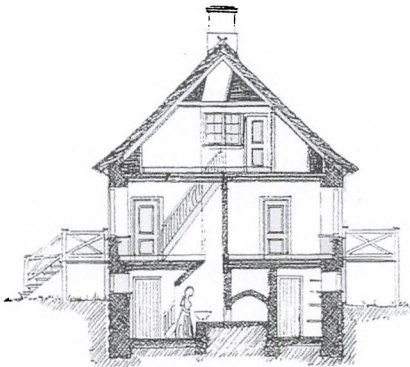
Disse piséhuse eller lerstampede huse findes i Nordsjælland endnu i et betydeligt antal, hvilket måske kan forklares ved, at brandfaren er mindre end i et traditionelt bindingsværkshus. En anden årsag til at man i sin tid valgte denne teknik, kan også være et ønske om at spare på tømmeret. Lerstampede huse kendes også fra bl.a. Frankrig og England, og det er muligt, at byggemetoden er taget med fra udlandet af netop de førende udenlandske købmandsfamili-

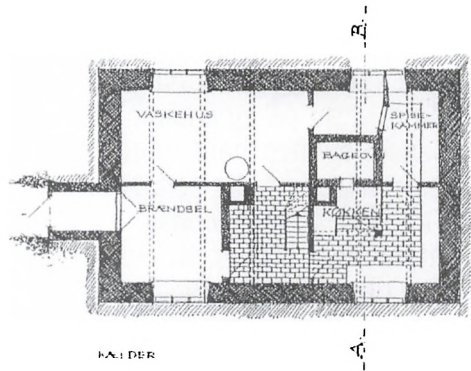
VEST

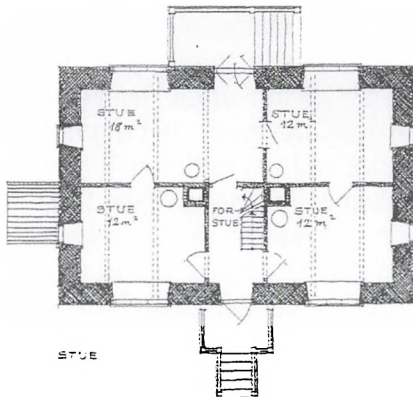
ØST

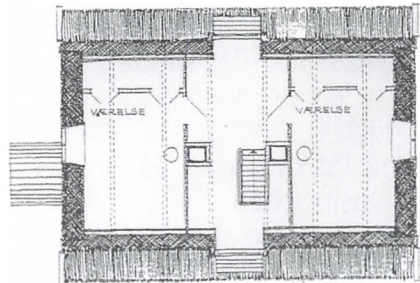
SNIT A-B.

K: I DER

STUE

1. SAL

Opstalt og grundplan af Claythorpe, som "dukkehuset" oprindeligt så ud.

lier fra Helsingør. Det var imidlertid ikke kun de "finere" huse, der blev opført på denne måde - også utallige almindelige landarbejderboliger og husmandssteder er opført med denne teknik, måske fordi det også var en billig metode, som kunne udføres af ejendommens egne beboere. En entydig forklaring på byggeskikken må derfor afvente nærmere forskning på området.

Familien Fenwick

Da M. L. Søeborg i 1825 solgte gården Sølyst (den senere Nyrupgård) fulgte Claythorpe med i salget. Køber var arvefæsteindehaveren, den engelske vicekonsul Charles Fenwick fra Helsingør. Denne familie ejede ejendommen frem til 1853, men boede tilsyneladende kun i perioder på ejendommen selv. Familien havde allerede i 1794 fæstet et tidligere husmandssted lige overfor Claythorpe - på den anden side af Nyrup Sø på bakken, som kaldtes Søbjerg. Stuehuset til denne ejendom, som Fenwick-familien kaldte "Fairhill", blev i 1820 nyopført - også som piséhus.

Claythorpe blev bl.a. udlejet til medlemmer af forskellige helsingoranske købmandsfamilier. I februar 1834 boede her således en enke efter købmand Belfour samt hendes halvoksne børn og to tjenestefolk.

Et "Dukkehus"

Da Charles Fenwick døde i 1832, overtog hustruen herefter de to lyste-jendomme. Da ægteparrets søn, George Thomas Fenwick, i 1835 giftede sig med Melior, en datter af købmand Edward Brown fra Gurrehus, blev Claythorpe indrettet til det unge par. Det var Edward Brown der bekostede indretningen. I et brev til en bekendt beskriver han, hvorledes han udstyrede huset med alt: "... from the chamberpot up to the silver articles", således at det til sidst kom til at ligne et "dukkehus".

Det unge par blev desuden udstyret med tjenestefolk, men dog kun to - et mandligt og et kvindeligt tyende. Fenwicks brødre forærede ham en bekvem vogn i bryllupsgave, men til den skulle der jo et par heste, så Brown måtte tage med svigersønnen til Frederiksborg for at købe ham et par heste. I det hele taget fik det unge par megen hjælp fra Gurrehus, men Brown var da også glad for sin svigersøn.

Landeiendom tilleie.

Eiendommen „Gleptorp“, en lille Fjerdingvei fra Døvsigaard Station, bestaaende af 9 Bærrelser, Stald, Bøjremise og stort ubdendigt Huusrum samt en god Have. Alt i en velbedtligehold Stand, er at faae tilleie, naar man behaager at henvende sig til Proprietair Donnesen, Nyrupgaarden.

Annonce fra Helsingør Avis, den 5. februar 1867. Claythorpe er til leje.

Sådan så Claythorpe ud i 1880'erne - en beskeden ejendom. Foran huset ses lægefamilien med Hans L Meyn, hustru, børn og tyende. Familien havde også privatlærerinde.

Det er sandsynligt, at den ældste af udlængerne stammer fra denne periode. Det er den vestre længe, som i 1838 blev beskrevet som 15 fag lang, 6 alen dyb, opført i bindingsværk med rørtag, og indrettet bl.a. til køllekammer, vognremise og stald.

Det unge pars lykke varede dog kun kort. I 1837 tabte Edward Brown det meste af sin formue på sine indiske handelsforbindelser, og han besluttede at udvandre til Australien. Sammen med familien Brown udvandre-

de også datteren og svigersønnen fra Claythorpe. George Fenwick vendte dog senere tilbage til Helsingør, hvor han blev kendt under navnet "Mr. Fenwick of Montebello", fordi han her levede et meget flot liv i 1850'erne.

I 1842 blev Claythorpes nordre udlænge forsikret - antagelig fordi den var nyopført: Den blev beskrevet som et udhus bygget af fyrrebindingsværk, med stråtag og indrettet til hestestald, foderlo og vognport.

Løsoverauktion

paa

„Klørtorp“ pr. Kvistgaard.

Paa Grund af Bortflytning lader Læge S. Meyn ved offentlig Auktion, der afholdes paa Herredømmen „Klørtorp“ pr. Kvistgaard Mandag den 1de April d. A., Formiddag Kl. 11, bortlægge

Befætning og Indbo

m. v., hvoraf fremhæves: En brun Høppe, c. 9 Aar, en rødbrun Ballat, c. 5 Aar, en Youngvogn med Gul, en Kjessevogn med Patentgler, en Arbejdsfjedervogn, en Arbejdsvogn med Høfletter, en Kæde, 1 Arbejdsflæde, 5 Selesjær, en ny jernbippenhe Sæterive, 1 Høflemastline, 10 Hund, en Kørevel, et Epistefnemoblement, et Dagligstnemoblement, en Vrah. Buffet, et taffelformet Piano (Gornung & Møller), et Røddetræs Bille- spejl med Kousol, 1 dobbelt Ahned- stob, Stæde, Væbde, Stole, Servanter, Sænge og Senglæder, Hanemøbler, 1 Kulle, Uhre, Epistefel, Porcellan, Kaffentel, Guld, Blet og Messing- sager, Døkketel, Kapper, Fodpøler, Døkketel samt Hvide, Hvide, Væd og Sønderstøber.

Kataloget faaet fra St. Maris d. A. hos Læge Meyn, Klørtorp pr. Kvistgaard, og ved Auktionen.

Betalingen erlægges til Kommune- sekretær Christensen, Tikøb, der giver ham bekennte, vederhæftige Købere Kredit til St. Hansdag d. A.

Udenbidsboende maa medbringe Veder- hængighedsattest.

Kranborgs østre Dist., Fredensborg, den 8. Maris 1910.

Just.

Announce i
Helsingør

Dagblad

den 17.

marts

1910, hvori

annonceres

en auktion

over de

ejendele,

som læge

Meyn ikke

ønskede at

medtage

ved fraflyt-

ningen af

Claythorpe.

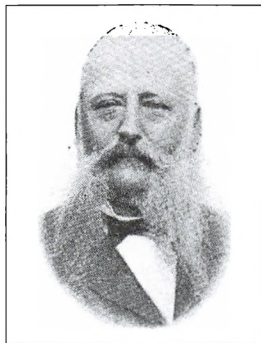
Claythorpe som lægebolig

Da læge Ludvig Rode i november 1869 indrettede en lægepraksis i Claythorpe, var det ingen tilfældig-
hed, at det blev i Nyrup. Stedet var blevet et slags centrum for den syd-
lige del af den store Tikøb Kommu-
ne - især takket være etableringen
af Nordbanen og Kvistgaard Station
godt 1 km mod syd. I Nyrup var des-
uden en jordemoderpraksis, et brand-
sprøjtehus, en smedje, en hjulmand,
en skomager, en høkerhandel samt
en skole, hvis distrikt bl.a. omfattede
Mørdrup og Tibberup. Ved Kvistgaard
Station - kommunes eneste i årene
1863-92 - byggedes i disse år tillige
et teglværk.

I kommunen var kun få andre læ-
ger, så der var et godt grundlag for
en lægepraksis på Claythorpe. Efter
kun fire år overtog Ludvig Rode der-

Ludvig Rode, læge i
Nyrup i årene 1874-
1880.

Hans Lillelund Meyn,
læge i Nyrup i årene
1880-1910.

Oscar Bang, læge i
Nyrup 1910-19 og i
Espergærde 1919-32.

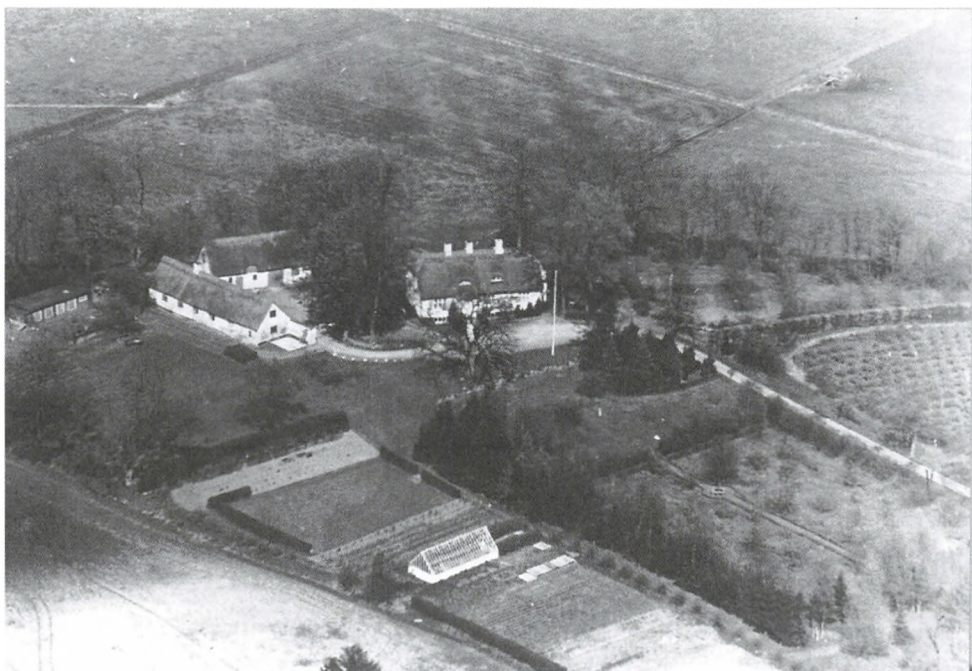
Dette foto er fra 1880'erne og viser, hvorledes området da så ud. Fotografen stod i vejsvinget ved Nyrupgaard og fotograferede mod nord - med indkørselsvejen th.

for selv ejendommen. Han blev bl.a. udnævnt til jernbanelæge - en funktion, som også blev varetaget af hans efterfølger.

I 1880 overtog læge Hans Meyn hus og praksis. En nabo, senere skoledirektør Sofus Franck, skrev i sine erindringer om læge Meyn, at *"han var en høj, alvorlig Bornholmer, som kørte rundt med sine små Ponyer og raadede over Liv og Død paa Egnen. Han havde mange Børn, og han elskede Børn. Intet kunde i den Grad slaa ham ned, som naar han*

stod magtesløs overfor den ondartede Halssyge, som dengang rasede paa Egnen. Ofte maatte han foretage Operationer, naar de smaa Patienter havde faaet Luftrøret fyldt med Slim, og han led frygteligt selv, naar Børnene maatte bukke under."

Meyn afløstes i 1910 af læge Oscar Bang, som bl.a. var kommunelæge og læge ved Tikøb Sindssygeanstalt og Alderdomshjem. I 1919 flyttede han dog både bolig og praksis til Espergærde - det nye centrum i kommunens sydlige del. Men uafbrudt i

Luftfoto af Claythorpe fra 1946. Den daværende bestyrer, A. Olsen anvendte jorderne til gartneri - derfor er der solbærbuske, frugttræer m.v. på arealet.

50 år havde der da været læger på Claythorpe.

Nyrup Sø

Lige nord for Claythorpe lå som nævnt Nyrup Sø. I 1743 skildrede Tikøb-præsten, Rasmus Garboe sognet, og nævner da også Nyrup Sø, som han gav følgende karakteristik:

"Nyrup Sø er en god liden Sø, som udi to Drætter kan overtrækkes og bruges til at hensætte Fisk udi til Le-verancen, giver af Naturen Gedder, Aborrer, små Brasen, Skaller og er

især mærkelig af sine Horker og Ål."

Claythorpes fine udsigt over Nyrup Sø forsvandt i løbet af 1800-tallet, da søen som så mange andre blev afvandet. Den tidligere sø fremstår i dag som et engområde - ofte lidt for fugtigt til at kunne drives landbrugs-mæssigt. Resultatet er, at søen nu bruges til græsning af heste m.v. og der har igennem flere år været lokaler kræfter igang for at få genskabt Nyrup Sø.

Ejendommen "Claythorpe" er her fotograferet fra nord i 1997. Stuebygningen ses til venstre, medens den oprindelige hestestald ses til højre. Længst til højre ses den ældste af de to udbygninger. Foran bygningen skråner terrænet kraftigt - her lå oprindelig Nyrup Sø.

Claythorpe i nyere tid

Bygningsmæssigt er der sket en del i tidsrummet fra lægepraksisen op-hørte og til i dag. Hovedbygningen er intakt med sine delvist lerstampede vægge, beklædt med gulmalede planker, men en udvidelse skete allerede i 1920'erne, hvor huset udvidedes mod øst.

Ishuset ligger der stadigvæk, skønt det er mange år siden, at huset blev benyttet til sit oprindelige formål, nemlig opbevaring af is fra Nyrup Sø til nedkøling af madvarer m.v. om sommeren. De mere beskedne avlsbygninger nordvest for hovedbygningen er intakte. Her havde lægerne opstaldet deres heste, her var en vognport til lægens vogn, og her boede kusken, som med kort varsel skulle kunne gøre sig selv, hest og

vogn klar, således at lægen kunne rykke ud til syge mennesker i sognet.

Efter 1919 skiftede ejendommen ejere med jævne mellemrum. Direktør J. A. Kørbing havde dog stedet igennem en længere årrække, nemlig fra 1939-55. Kørbing var adm. direktør i DFDS, men havde også en mere lokal tilknytning, idet han blandt mange andre bestyrelsesposter også var formand for Helsingør Skibsværft samt for Helsingør Bunkerkul Forsyning. Kørbing anvendte imidlertid kun Claythorpe som sommerbolig, idet familiens faste adresse under besættelsen var i Hellerup. Det bestyrerpar, som var ansat til at passe ejendommen, og som boede i avlsbygningerne, erindrer, at ved krigens udbrud blev der indkøbt to køer - Maren og Mette. Deres opgave var

Hannah og Johannes Kørbing. Han var uddannet ingeniør og bl.a. direktør i DFDS og bestyrelsesformand for Helsingør Skibsværft.

Valdemar (Val) Eggers ejede sammen med hustruen Gitte, Claythorpe.

Bengt Burg og Mimi Jakobsen var ejer af Claythorpe 1998-2004

at forsyne herskabet i Hellerup med fløde - og i praksis skete det ved at fløden hveranden dag blev sendt til Espergærde Station, hvor den blev sendt videre med toget til Hellerup.

Ejere i perioden 1970-1998 var arkitekt Gitte Eggers og hendes mand, lufthavnsdirektør Val Eggers, og se-

nere folketingsmedlem Mimi Jakobsen og hendes mand, TV-vært Bengt Burg i perioden 1998-2006, idet Mimi Jakobsen var eneejer fra 2000. I 2006 købtes ejendommen af Lene Frid-Nielsen og Claus Sonne.

Fra oktober 2017 har ejeren været overlæge Anne Birgitte Ulbæk.

*Claythorpes udlæn-
ger, der ligger vest
for stuehuset ses her
på et foto fra 1999.
Huset til højre blev
bygget som heste-
stald.*

Møder og arrangementer

TIRSDAG DEN 22. JANUAR 2019

Chr. II og hans tid og tiden op til reformationen

Sæson 2019 starter med et foredrag af cand.mag. **Tommy P. Christensen** om Chr. II og tiden op til reformationen. Det var kongen, der forsøgte at stække kirkens og adelens magt til fordel for kongemagten og de lavere stænder, hvilket bragte ham i modstrid med de ledende i landet. Han gennemførte "Det Stockholmske blodbad", på den svenske adel og præsteskabets, hvilket medførte tabet af Sverige. Han er en spændende person i et omskifteligt afsnit af Danmarkshistorien.

Tid og sted: tirsdag den 22. januar 2019, kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

TIRSDAG DEN 26. FEBRUAR 2019

Første Verdenskrig (1914-18) – og Danmarks overlevelse

I forbindelse med 100 året for afslutningen af Første Verdenskrig kommer pensioneret oberst **Jørgen Storm** og fortæller om den politiske og militære

situation op til krigsudbruddet. Han vil naturligvis også fortælle om begivenhederne i krigsårene i hovedtræk og om afslutningen, der lagde kimen til en ny verdenskrig kun 21 år efter. Danmarks situation og hvordan vi undgik at blive inddraget direkte i krigen vil også blive belyst.

Tid og sted: tirsdag den 26. februar 2019 kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

TIRSDAG DEN 26. MARTS 2019

Helsingør – i går, i dag og i morgen

Denne aften vil **Bent Jørgensen**, fhv. redaktør for Lokalavisen Nordsjælland, der som aktiv journalist har fulgt udviklingen i Helsingør på nærmeste hold fra 1967 til i dag komme og fortælle. Med udgangspunkt i tiden lige før sammenlægningen af Helsingør og Tikøb kommuner berettes om udviklingen frem til i dag med vægt på markante begivenheder og personers rolle i udviklingen. Dernæst status over kommunen her og nu. Hvad gik godt og hvad gik skævt? Endelig et personligt bud på, hvilken udvikling,

der bør sættes på for at sikre, at Helsingør fortsat bliver et godt og attraktivt sted at leve og bo.

Tid og sted: tirsdag den 26. marts 2019, kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

TIRSDAG DEN 9. APRIL 2019

Generalforsamling

I henhold til foreningens vedtægter afholdes der denne aften ordinær generalforsamling, hvor kun medlemmer har adgang.

Kaffe og kage i pausen er på foreningens regning.

Efter pausen vil der være et foredrag om et meget specielt hus. Indehaveren af huset - **Rolf Gilberg** vil fortælle historien om Trafikmestervagten – i folkemunde døbt "Stavkirken". Den blev bygget på Rådhuspladsen i København i 1903. Formålet var tre ting: en ventesal, et offentligt toilet og et kontor for trafikmesteren. Efter 2. Verdenskrig ønskede kommunen en anden løsning, og Trafikmestervagten blev hovedgevinst i et lotteri og endte som privat bolig i Espergærde i 1948. Den har nu ligget 70 år på Stokholmsvej.

Tid og sted: tirsdag den 9. april 2019 kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

SØNDAG DEN 26. MAJ 2019

Byvandring

Det vil blive forsøgt at gennemføre en byvandring i det egentlige Kelleris-område, men da det endnu ikke har været muligt at opnå alle tilladelser til passage, så vil gennemførelsen afhænge af dette. Turen vil i givet fald begynde ved planteskolen, men endelig plan vil fremgå af dagspressen i ugerne op til begivenheden. Turguide er **Kjeld Damgaard**.

Tid og sted: søndag den 26. maj kl. 14.00 ved Kellerisvej 58 (planteskolen).

ONSDAG DEN 5. JUNI 2019

Grundlovsfest

Traditionen tro er der upolitisk grundlovsfest på Flynderupgaard i samarbejde med andre foreninger. Det nærmere program vil fremgå af dagspressen i dagene op til arrangementet. Det forventes også, at borgmester Benedikte Kiær på vegne af Nellemann-fonden vil uddele de årlige legatportioner.

Tid og sted: onsdag den 5. juni 2019 kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek

FOR 100 ÅR SIDEN:

Kongeligt besøg i Horserødlejren

I foråret 1918 var de russiske krigsfanger i Horserødlejren blevet sendt hjem. I stedet indkvarteredes en stor gruppe franske krigsfanger, som strandede i Danmark

Kongebesøget i Horserødlejren.

Kongen's Ankomst til Horserødlejren fandt Sted pr. Bil i Gårn Formiddags ved 10-Tiden. Kongen var ledsaget af sin Adjutant, Kaptajn Sander.

Ved Kejrporten modtoges Kongen bl. a. af Generalmajor Castonier, Oberst Brendstrup, den franske Militærattaché, Dr. Madjen og Repræsentanter for det „Røde Kors“.

Straks efter begav Kongen sig til Samlingspladsen, hvor de franske Soldater stod opstillede i Rækker, og Kongen samtalede længe med Soldaterne — idet han gik rundt mellem Rækkerne og udspurgte de enkelte.

Derefter gik Kongen ind i de enkelte Baracker, Sygehuse, Køkkener og forskellige andre Lokalteter. Da da Klotten var ca. 11 blev der blæst til Samling, og de franske Soldater stormede i Løb fra Baakkerne ned til Midterpladsen, hvor de stillede sig i Rækker for at paraderer, naar Kongen forlod Lejren. I det Kongen viste sig paa Pladsen udbragte en af de ældste af de franske Soldater et „Vive le roi“ og kagefter et „Leve Danmark“, og under fortsatte Lejersaab og Hurraraab forlod Kongen Lejren.

Efter spillede Hælfingør Regimentsmusik i Lejren til stor Glæde for de franske Soldater.

Paa Hjemvejen aflagde Kongen Besøg hos de engeste Soldater i Sandholmløjren,

på vej hjem til Frankrig. I alt 1400 franskmænd boede i lejren i december 1918. De sidste hjemsendtes den 21. januar 1919. Også andre nationaliteter boede i en periode i lejren, bl.a. serbere, italienere og portugisere. Denne gæstfrihed hjalp Danmark ved forhandlingerne om Sønderjyllands tilbagevenden til Danmark.

Historisk Forening for
Espergærde og Omegn
Årligt kontingent:

kr 150,- pr. medlem
kr 250,- for ægtepar/samboende
som indbetales på konto.nr.
1551-0006043151, Danske Bank

Bestyrelse:

Formand: Preben Poulsen,
Dyremosevej 6, Tibberup, 3060
Espergærde, tlf. 49132354,
prebenpoulsen@mail.dk

Næst.fmd.: Jan Kruse, Strand-
bakken 16, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf. 30952296
s.j.kruse@stofanet.dk

Kasserer: Lars Vange, Søn-
dermarken 3, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf 49131740,
larsvange42@gmail.com

Sekretær: Mads P. Vej-Hansen,
Fredensvej 71, Mørdrup, 3060
Espergærde, Tlf. 49132467,
mads@vej-hansen.dk

Best.medl.: Ruth Sølvhøj, Mør-
drupvej 77 A, Mørdrup, 3060
Espergærde, Tlf. 49132115,
r.solvhøj@stofanet.dk

Suppl.: Kirsten Aagaard,
Vildrosevej 5, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf. 49131241,
paag@post.tele.dk

Suppl.: Lone Sallerup
Kløvermarken 13, 2., Mørdrup,
3060 Espergærde, tlf. 29722918
losa0801@gmail.com

EGEBÆKKEN
Udvides to gange årligt
som medlemsblad for
Historisk Forening.

Redaktion:

Ansvarsh.: Kjeld Damgaard,
Helgavej 8, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf 49135297,
damgaard@tikobkommune.dk

Preben Poulsen,
prebenpoulsen@mail.dk
www.egbaekken.dk

Web-red.: Mads P. Vej-Hansen,
mads@vej-hansen.dk